

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON BADIY AKADEMIYASI HUZURIDAGI
BADIY KASHTA TA‘LIM YO‘NALISHLARIDA PEDAGOG VA
MUTAXASSIS KADRLARNI QAYTA TAYYORLASH HAMDA
ULARNING MALAKASINI OSHIRISH MARKAZI**

“DIZAYN (TURLARI BO‘YICHA)” YO‘NALISHI

**“DIZAYN TURLARINI O‘QITISH METODIKASI”
MODULI BO‘YICHA**

O‘ Q U V – U S L U B I Y M A J M U A

Toshkent 2023

**Modulning o‘quv-uslubiy majmuasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar
vazirligining 2023-yil 25-avgustdagi 391-sonli buyrug‘i bilan tasdiqlangan
o‘quv dasturi va o‘quv rejasiga muvofiq ishlab chiqilgan.**

Tuzuvchi: O.Kasimov - san.f.n. dotsent.

Taqrizchilar: F.Ataxanova – san.f.n. dotsent.
M. Sobirov – s.f.f.d. dotsent.

*O‘quv dasturi O‘zBA huzuridagi Markaz Ilmiy-metodik Kengashining qarori bilan
tasdiqqa tavsiya qilingan (2023 yil 1-maydagi 2- sonli bayonnoma).*

MUNDARIJA

I. ISHCHI DASTUR	3
II. MODULNI O‘QITISHDA FOYDALANILADIGAN INTREFAOL TA‘LIM METODLARI.	12
III. NAZARIY MATERIALLAR	20
IV. AMALIY MASHG‘ULOT MATERIALLARI..... Ошибка! Закладка не определена.	
V. KEYSLAR BANKI.....	26
VI. MUSTAQIL TA‘LIM MAVZULARI.....	53
VII. GLOSSARIY	55
VIII. ADABIYOTLAR RO‘YXATI.....	61

I. ISHCHI DASTUR

Kirish

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni bilan tasdiqlangan “2017-2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar Strategiyasi”da milliy kadrlarning raqobatbardoshligi va umumjahon amaliyotiga asoslangan oliy ta‘lim milliy tizimining sifati oshishiga, Bolonya jarayoni ishtirokchi mamlakatlari diplomlarini o‘zaro tan olishga, o‘qituvchi va talabalar bilan almashuv dasturlarini amalga oshirishga ko‘maklashuvchi 1999 yil 19-iyundagi Bolonya deklaratsiyasiga qo‘shilish masalasini ko‘rib chiqish belgilab qo‘yilgan.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmoni bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”da oliy ta‘lim jarayonlariga raqamli texnologiyalar va zamonaviy o‘qitish usullarni joriy etish, yoshlarni ilmiy faoliyatga keng jalb etish, korrupsiyaga qarshi kurashish, muhandislik-texnik ta‘lim yo‘nalishlarida tahsil olayotgan talabalar ulushini oshirish, kredit-modul tizimini joriy etish, o‘quv rejalarida amaliy ko‘nikmalarni oshirishga qaratilgan mutaxassislik fanlari bo‘yicha amaliy mashg‘ulotlar ulushini oshirish bo‘yicha aniq vazifalar belgilab berilgan.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Tasviriy va amaliy san‘at sohasi samaradorligini yanada oshirishga doir chora-tadbirlar to‘g‘risida” 2020-yil 21-apreldagi PQ-4688-son qarori, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “O‘zbekiston Badiiy akademiyasi huzuridagi Badiiy ta‘lim yo‘nalishlarida pedagog va mutaxassis kadrlarni qayta tayyorlash hamda ularning malakasini oshirish markazi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 2021-yil 21-iyundagi 385-son qarorida belgilangan ustuvor vazifalar, kadrlar tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini yangi bosqichga olib chiqish, pedagog va mutaxassis kadrlar salohiyatini oshirish va shu orqali talabalarning badiiy estetik didini yuksaltirish kabi muhim vazifalar qo‘yilgan.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentning 2019-yil 8-oktabrdagi Farmoni bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”ga ko‘ra mamlakatdagi oliy ta‘lim muassasalarining 85 foizi 2030-yilgacha bosqichma-bosqich kredit-modul tizimiga o‘tishi rejalashtirilgan. Bu yaqin yillar davomida mamlakatdagi deyarli barcha oliy ta‘lim muassasalarining kredit-modul tizimida faoliyat yurita boshlashidan darak beradi.

Shuningdek, 2022 – 2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasining V bob Ma‘naviy taraqqiyotni ta‘minlash va sohani

yangi bosqichga olib chiqish yuzasidan 75-maqсад: Tasviriy va amaliy san'at hamda dizayn yo'nalishlarini rivojlantirish, aholining badiiy-estetik didini yuksaltirish yuzasidan belgilangan vazifalarni amalga oshirish, mamlakatimizning barcha sohalarida islohotlarni amalga oshirish, odamlarning dunyoqarashini o'zgartirish, yetuk va zamon talabiga javob beradigan mutaxassis kadrlarni tayyorlashni hayotning o'zi taqozo etmoqda. Respublikada ta'lim tizimini mustahkamlash, uni zamon talablari bilan uyg'unlashtirishga katta ahamiyat berilmoqda. Bunda mutaxassis kadrlarni tayyorlash, ta'lim va tarbiya berish tizimi islohatlar talablari bilan chambarchas bog'langan bo'lishi muhim ahamiyat kasb etadi. Zamon talablariga javob bera oladigan mutaxassis kadrlarni tayyorlash, Davlat talablari asosida ta'lim va uning barcha tarkibiy tuzilmalarini takomillashtirib borish oldimizda turgan dolzarb masalalardan biridir.

Ushbu dasturda xorijiy davlatlardagi kredit ta'lim tizimlari, kredit tizimi asosida ta'lim jarayonlarini tashkil etish va uning sifatini ta'minlashning innovatsion metodlari, kredit-modul tizimida pedagoglar faoliyati, kredit-modul tizimida o'quv jarayonining uslubiy ta'minoti, ta'lim sohasiga oid qonun hujjatlari va ularning mazmuni, ta'lim muassasalarida korrupsiyani oldini olish va unga qarshi kurashishning huquqiy va ma'naviy-ma'rifiy asoslari, oliy ta'limning normativ-huquqiy asoslari bayon etilgan.

Bugungi kunda oliy ta'lim muassasalari tomonidan ta'lim va tarbiya jarayonlarini tashkil etishda: O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun, farmonlar, qarorlar hamda Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining buyruqlari kabi normativ hujjatlar qo'llanilmoqda. Lekin shu kunga qadar ta'lim va tarbiya jarayonlarini subektlari tomonidan ushbu hujjatlarni amalda qo'llanilishining nazariy va amaliy jihatlari deyarli o'rganilmagan. Bu holatlar oliy ta'lim muassasalarida qo'llaniladigan oliy ta'limning normativ-huquqiy asoslarini har tomonlama nazariy va amaliy jihatdan o'rganish va tahlil etishni dolzarbligidan dalolat beradi.

Modulning maqsadi va vazifalari

Modulning maqsadi: pedagog kadrlarni innovatsion yondoshuvlar asosida o'kuv-tarbiyaviy jarayonlarni yuksak ilmiy-metodik darajada loyihalashtirish, sohadagi ilg'or tajribalar, zamonaviy bilim va malakalarni o'zlashtirish va amaliyotga joriy etishlari uchun zarur bo'ladigan kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarini takomillashtirish, shuningdek ularning ijodiy faolligini rivojlantirishdan iborat.

Modulning vazifalari:

- “Dizayn (turlari bo‘yicha)” yo‘nalishida pedagog kadrlarning kasbiy bilim, ko‘nikma, malakalarini takomillashtirish va rivojlantirish;

-mutaxassislik fanlarini o‘qitish jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va xorijiy tillarni samarali tatbiq etilishini ta‘minlash;

“Dizayn (turlari bo‘yicha)” yo‘nalishida qayta tayyorlash va malaka oshirish jarayonlarini fan va ishlab chiqarishdagi innovatsiyalar bilan o‘zaro integratsiyasini ta‘minlash.

Modul bo‘yicha tinglovchilarning bilim, ko‘nikma, malaka va kompetensiyalariga qo‘yiladigan talablar

“Amaliy san’atda kompozitsion yechim masalalari” modulini o‘zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida:

Tinglovchi:

- dizaynda badiiy obraz yaratishning zamonaviy konsepsiyalari, usullar, an’analar, muammolarini;
- I.D.Preysler, A.G.Sapojnikov, G.A. va boshqalar faoliyatidagi ilg‘or qarashlarni;
- dizayn obyektlarini badiiy his qilish psixologiyasi o‘qitish metodlarining rivojlantirishdagi yetakchi xorij olimlarning xizmatlarini;
- dizayn obyektlarini badiiy his qilish psixologiyasini o‘qitish uslublarini;
- turli tashkilotlar brendini yaratish usullarini;
- dizaynda loyihalashga doir eng qadimgi va o‘rta asr boshlaridagi (Misr, Yunon, Qadimgi Rim) ma’lumotlarni;
- dizayn-loyihalashda an’analar va innovatsiyalar muammosini;
- dizayndagi trendizm tushunchasini;
- reklama dizaynida tarixiy tajribalarni;
- reklama dizaynida rangning insonga ruhiy ta’sirini;
- dizayn loyihalashda ashyolar va texnologiyalarni;
- O‘zbekistonda XX asrda reklama dizayni fanining kirib kelish bosqichlarini;
- Mustaqillik davrida O‘zbekistonda va jahonda reklama dizayni fanini rivojlanishini *bilishi* kerak.
- turli konsepsiyalar asosida dizayn-loyihalashdagi innovatsion jarayonlarni tushuntirish;
- dizayndagi kolloboratsiyalar- innovatsion loyihalash metodidan foydalanish;
- dizaynga ekologik yondashuvning innovatsion shakllarini qo‘llash;
- yangi zamonaviy texnologiyalarni talabalarga yetkazish;

- modernizatsiya jarayonlari va ularning ijobiy natijalarini pedagogik faoliyatga tadbiiq etis;
- dizayn asarini badiiy idrok etishda rang, assotsiatsiyalar, instinktlarning ta'sirini o'rganish;
- dizaynga yondashuvning zamonaviy konsepsiyalarini tahlil etish;
- emotsional tarzda turlicha ta'sir etuvchi dizayn obyektlari loyihalarining konsepsiyasini ishlab chiqish;
- reklama dizaynida zamonaviy texnik vositalardan foydalanish;
- reklama dizaynida sifatli loyihalarni yaratish uslublaridan samarali foydalanish *ko'nikmalariga* ega bo'lishi lozim.
- an'anaviy amaliy san'at, me'morchilik va hunarmandchilikdagi innovatsiyalarni tahlil etish;
- dizaynda loyihalashning o'qitish metodikasini rivojlantirishda Uyg'onish davri rassomlarining ishlarini tahlil qilish;
- XVIII-XIX asrlarda G'arbiy Yevropada rasm chizish dizaynini o'rgatish metodikasiga bo'lgan turli qarashlarni o'rganish;
- hozirgi zamon ilg'or xorijiy oliy ta'lim muassasalari innovatsion tajribalarini ta'lim jarayoniga qo'llash;
- real dizayn obyektlarining emotsional ta'sirini o'rganish, tahlil qilish.
- yangi kompozitsion g'oyalar ustida ishlash, ijodiy tafakkur yuritish va badiiy talqin etish;
- P.P.Chistyakov, D.N.Kardovskiylarning pedagogik qarashlarini baholash;
- Reklama dizaynida xorijiy usullarni qo'llash *malakalariga* ega bo'lishi lozim.

Tinglovchi:

- dizayn loyihalashda ashyolar va texnologiyalar, turli konsepsiyalar asosida innovatsion jarayonlarni tashkillashtirish;
- ekologik yondashuvning innovatsion shakllarini joriy etish;
- dizayn obyektlarining emotsional ta'sirini o'rganish;
- dizayn obyektlarini badiiy his qilish psixologiyasini o'qitish metodikasi bo'yicha ilg'or xorijiy tajribalarni amaliyotda qo'llash;
- reklama dizaynida sifatli loyihalarni yaratish uslublarinidan samarali foydalanish;
- turli tashkilotlar brendini yaratish usullarini tadbiiq etish *kompetensiyalariga* ega bo'lishi lozim.

Modulni tashkil etish va o‘tkazish bo‘yicha tavsiyalar

“Dizayn loyihalashda innovatsion yondashuvlar” moduli ma’ruza va amaliy mashg‘ulotlar shaklida olib boriladi.

Kursni o‘qitish jarayonida ta’limning zamonaviy metodlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari qo‘llanilishi, shuningdek, ma’ruza darslarida zamonaviy kompyuter texnologiyalari yordamida taqdimot va elektron-didaktik texnologiyalarni;

- o‘tkaziladigan amaliy mashg‘ulotlarda ustaxonalar, sohaga oid muassasalar va soha mutaxassislarining ijodiy ustaxonalarida tashkil etilishi, badiiy ta’limning muhim ta’lim metodlarini qo‘llash nazarda tutiladi.

Modulning o‘quv rejasidagi boshqa modullar bilan bog‘liqligi va uzviyligi

“Dizayn loyihalashda innovatsion yondashuvlar” moduli bo‘yicha mashg‘ulotlar o‘quv rejasidagi “Raqamli universitet” modeli va oliy ta’lim jarayonini boshqarishning axborot tizimlari”, “Ta’lim menejerining innovatsion kompetentligi” kabi modullar bilan uzviy aloqadorlikda olib boriladi.

Modulning oliy ta’limdagi o‘rni

Modulni o‘zlashtirish orqali tinglovchilar badiiy ta’limning ta’lim va tarbiya jarayonlarini o‘rganish, ularni tahlil etish, amalda qo‘llash va baholashga doir kasbiy kompetentlikka ega bo‘ladilar.

MODUL BO‘YICHA SOATLAR TAQSIMOTI

№	Modul mavzulari	Auditoriya o‘quv yuklamasi			
		Jami	Nazariy	Amaliy mashg‘ulot	Ko‘chma mashg‘ulot
1.	Dizaynda uslub va turlar, zamonaviy dizayn strategiyasi	2	2		
2.	Dizayn turlarida kompozitsiya yaratish, badiiy tahlil	4	2	2	
3.	Dizayn metodologiyasi	4	2	2	
4.	Milliy va zamonaviy uslublar. Uyg‘unlashuv jarayoni	4		4	
5.	Liboslarda badiiy timsol va uslub	4		4	
6.	Inson qomatini grafik usulda tasvirlash	4		4	
7.	Dizayn turlarining kompozitsiyasini tuzishdagi umumiy qoidalari	4		2	2
8.	For eskizlar bajarish usullari	4			4
	Jami:	30	6	18	6

NAZARIY MASHG'ULOTLAR MAZMUNI

1-mavzu. Dizaynda uslub va turlar, zamonaviy dizayn strategiyasi

(2 soat)

Dizayndagi trendizm tushunchasi. Dizayndagi kolloboratsiyalar – innovatsion loyihalash metodi sifatida. Dizaynga ekologik yondashuvning innovatsion shakllari. An'anaviy amaliy san'at, me'morchilik va hunarmandchilikdagi innovatsiyalarni tahlili. Dizayn sohasini rivojlantirishning zamonaviy tendentsiyalari. Reklama dizaynida sifatli loyihalarni yaratish uslublari. Turli tashkilotlar brendini yaratish usullari. Reklama dizaynida tarixiy tajriba. Reklama dizaynida zamonaviy texnik vositalardan foydalanish. Reklama dizaynida rangning insonga ruhiy ta'siri. Reklama dizaynida xorijiy usullarni qo'llash. Libosni modellash.

2-mavzu. Dizayn turlarida kompozitsiya yaratish, badiiy tahlil

(2 soat)

Badiiy ta'lim jarayonida Davlat ta'lim standartlari, o'quv dasturlari, darslik va metodik qo'llanmalar mazmuni, fanini o'qitishning o'ziga xos xususiyatlari va o'qitish metodlari, badiiy ta'lim jarayonida san'at asarlarini badiiy tahlil qilish asoslarini, badiiy ta'lim jarayonida san'at asarlarini perspektiv tahlil qilish asoslarini, san'at asarlarini, badiiy tahlil qilishda qo'llaniladigan zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalarni, badiiy tahlil metodikasi yutuqlari, san'atga qo'llanilgan ishi bo'yicha tadqiqotlari

3-mavzu. Dizayn metodologiyasi

(2 soat)

Dizayn loyihalashda ashyolar va texnologiyalar, turli konsepsiyalar asosida dizayn-loyihalashdagi innovatsion jarayonlarni tushuntirish. Yangi zamonaviy texnologiyalarni talabalarga yetkazish. Dizayn-loyihalashda an'analar va innovatsiyalar muammosi. Dizayndagi trendizm tushunchasi. Dizayndagi kolloboratsiyalar – innovatsion loyihalash metodi sifatida. Dizaynga ekologik yondashuvning innovatsion shakllari. An'anaviy amaliy san'at, me'morchilik va hunarmandchilikdagi innovatsiyalarni tahlili. Dizayn sohasini rivojlantirishning zamonaviy tendentsiyalari. Reklama dizaynida sifatli loyihalarni yaratish uslublari. Turli tashkilotlar brendini yaratish usullari

AMALIY MASHG'ULOTLAR MAZMUNI

1-mavzu. Dizayn turlarida kompozitsiya yaratish, badiiy tahlil

(2 soat)

Dizayn loyihalashda ashyolar va texnologiyalar, turli konsepsiyalar asosida dizayn-loyihalashdagi innovatsion jarayonlarni tushuntirish. Yangi zamonaviy texnologiyalarni talabalarga yetkazish. Dizayn-loyihalashda an'analar va innovatsiyalar muammosi. Dizayndagi trendizm tushunchasi. Dizayndagi kolleboratsiyalar – innovatsion loyihalash metodi sifatida. Dizaynga ekologik yondashuvning innovatsion shakllari. An'anaviy amaliy san'at, me'morchilik va hunarmandchilikdagi innovatsiyalarni tahlili.

2-mavzu. Dizayn sohasini rivojlantirishning zamonaviy tendentsiyalari

(2 soat)

Dizayn sohasini rivojlantirishning zamonaviy tendentsiyalari. Reklama dizaynida sifatli loyihalarni yaratish usullari. Turli tashkilotlar brendini yaratish usullari. Reklama dizaynida tarixiy tajriba. Reklama dizaynida zamonaviy texnik vositalardan foydalanish. Reklama dizaynida rangning insonga ruhiy ta'siri. Reklama dizaynida xorijiy usullarni qo'llash. Libosni modellashtirish. Tarixiy va zamonaviy libos uslublaridan foydalanib yangi tur va uslublarni yaratish, o'quvchilarda ijodkorlik va yaratuvchanlik qobiliyatini shakllantirish. Kolleksiyalash. Tasvirlashning ixtiyoriy usulini (texnikasini) qo'llab sport uslubidagi libos kompozitsiyani yaratish. Etno uslubidagi libos kompozitsiyani yaratish.

3-mavzu. Dizayn metodologiyasi.

(2 soat)

Chizmasvir va rangtasvirni didaktik prinsiplari. Chizmasvir va rangtasvirni o'qitishning asosiy qonun-qoidalari. Rangtasvir mashg'ulotlari ko'rib-kuzatib to'g'ri tasvirlash, borliqni idrok etish, ko'z, ong va sezgi organlarini shakllantirish. Realistik rasm chizish san'ati, borliqni haqqoniy obrazlarda tasvirlash mahoratini rivojlantirish. ijodiy yondashishni tarbiyalash. Chizmasvir va rangtasvir fani uchun ashyolar. Tekislikni joylashtirish. Yorug'-soyani topish, shtrixlash. Issiq-sovuq ranglardan foydalanib natyurmort ishlash.

4-mavzu. Dizayn metodologiyasi.

(2 soat)

Hozirga qadar dizayn va uning maqsadi, imkoniyatlari haqida turli bahslar yuritilgan. Chunonchi italyan dizayneri D.Ponti dizaynning maqsadi go'zal shakllar, narsalar dunyosini yaratishdan iborat deb hisoblaydi. Dizaynning boshqa

bir nazariyotchisi T.Maldonado o'zgacha fikrni qo'llab quvvatlaydi. Uning ta'kidlashicha, iste'mol predmeti badiiy asar vazifasini bajara olmaydi.

Hozirda dizayn bozor extiyojlari va talablariga to'g'ridan-to'g'ri bog'liq bo'lib qolmoqda. Tarixiy o'zgarishlar, taraqqiyot jarayonida o'z-o'zidan buyumlarning qiyofasi va ularning tuzilishi ham o'zgarib bordi. Holubki, ana shu buyum va ashyolarni tayyorlovchilar, hunarmandlar xamisha an'analarga bo'ysinar edilar. Binobarin, mahorat va milliy an'ana avloddan-avlodga o'tib, takomil topib keladi. Demak, buyumlar va ashyolarni tayyorlash usuli bilan birga, ularning milliy shakllari ham meros bo'lib o'tadi.

5-mavzu. Liboslarda badiiy timsol va uslub

(4 soat)

Inson ongi shakllanib kamolga yetgan sari unda estyetika xaqidagi o'zligini tasavvuri mukammallashib borib o'zining o'zligini omma ichidan ajratib shaxsiy timsolni topishga intiladi. Libos o'zida psixologik obraz tavsifini mujassam etish bilan birga o'zida ma'lum bir davrga oid idyeal, jamiyatning moddiy va tyexnik qatlami xaqida ma'lumot beradi. Timsol o'z navbatida insonning uslubini belgilab beradi. Insonning o'z uslubiga xos yaratilgan libos uning ichki sifatlarini, ma'lum bir insonlar jamiyatiga a'zo ekanligini bildiradi. San'atda uslub – tarix bilan xamnafas nisbatan turqun, san'atning qoyaviy tarkibi bilan shartli ravishda boqliq, tarixiy poyoniga ega badiiy yechimlar usuli va timsolli tasavvurlarining umumiyligidir.

6-mavzu. Inson qomatini grafik usulda tasvirlash

(4 soat)

Inson qomatini tasvirlashda biz qalam tasvir rang tasvir kursidan xabardor bo'lishimiz kerak. Sodda qomatni tasvirlaiddan boshlab, to ularni inson anatomiyasiga qos chizish albatta, murakkab, ko'p izlanish va ustida ishlash talab etadigan jarayondir. Inson fantaziyasidagi tasvirni yaqqol va aniq, o'zi istaganday tushirishi uchun, u tinmay qomat tasvirlari bilan shuquullanib turishi darkordir. O'quvchilar xar kuni kamida 10–15 minut albatta tasvirlar ishlashga vaqt ajratish joiz, aks qolda amaliyotsiz, xech qanday natijaga erishib bo'lmaydi. Xar bir tasvirda rassom o'z ijodiga ilqom ola bilishi kerak

7-mavzu Dizayn turlarining kompozitsiyasini tuzishdagi umumiy qoidalari

(4 soat)

Insondagi did va go'zallikka bo'lgan qissiyoti, uning butun umri davomida myexnatdagi, turmushdagi, omma bilan oloqadagi va dam olish paytidagi faoliyati

jarayonida shakllanib boradi. Aynan mehnat tufayli, inson go'zallik yaratuvchisi bo'lib qolgan. Inson o'zligining estyetik tarbiyasini shakllantirishda ilm va fan vositalarining juda boy xazinasini mavjuddir. Shulardan eng muximi badiiy madaniyatning asosiy tarkibi bo'lmish – san'atdir. San'at inson xayotida estyetikani uyqotadi va estyetik tushunchalarni rivojlantiradi, tabiatni syevishni o'rgatadi. U estyetik didning muqim faktoridir. Estyetik did xayotiylikka inson nuqtai nazaridan go'zallik, qunuklik, kulguliylik, motamlilik kabi tasavvurlaridan kelib chiqib, baxo beradi. Estyetik didning zamonaviyligi texnika, ilm fan rivojlanishi, ijtimoiy turmush sharoit tarzi bilan qattiq boqliq.

8-mavzu. For eskizlar bajarish usullari

(4 soay)

Vositasiga qarab eskizlar turli qil bo'lishi mumkin. Rassomga yaqin bo'lgan turli vositalar yordamida tasvirlangan xomaki eskizlar mavjud. Bunday eskizlar faqatgina muallifga tushunarli bo'lgan «xatda» chizilgan bo'lib, ular **for-eskizlar** (xomaki eskizlar) deb ataladi. For-eskizlar shakl xosil qilish jarayonida yaqqol aniqlanadi, izlanadi. For-eskizdan eskizga o'tish jarayoni tezda sodir bo'lmasligi xam mumkin; qoyalarni izlash oqibatida yanada ko'plab xomaki tasvirlar qilinishi xam mumkindir.

Byerilgan topshiriqqa muvofiq eskizlarda loyiqaning turli kerakli talablari o'z aksini topgan bo'lishi zarur. Masalan, agar eskizda tikuvchilik buyumini bajarish masalasi qo'yilgan bo'lsa, rassomning diqqati yaratilayotgan libosning chiziqli-konstruktiv tomoniga qaratiladi, ya'ni u Model siluetini, sung uning ichki konstruktiv syetkasini ishlab chiqadi. Ushbu eskiz ishchi deb qisoblanib, Model konstruksiyasi va uning detallari unda aniq aks etadi.

O'QITISH SHAKLLARI

Mazkur modul bo'yicha quyidagi o'qitish shakllaridan foydalaniladi:

- ma'ruzalar, amaliy mashg'ulotlar (ma'lumotlar va texnologiyalarni anglab olish, badiiy estetik didni rivojlantirish, nazariy bilimlarni mustahkamlash);

- davra suhbatlari (ko'rilayotgan kompozitsiyaning badiiy yechimlari bo'yicha taklif berish qobiliyatini rivojlantirish, eshitish, idrok qilish va mantiqiy xulosalar chiqarish);

- bahs va munozaralar (kompozitsiya yechimi bo'yicha dalillar va asosli argumentlarni taqdim qilish, eshitish va muammolar yechimini topish qobiliyatini rivojlantirish).

II. MODULNI O‘QITISHDA FOYDALANILADIGAN INTREFAOL TA’LIM METODLARI.

“Aqliy hujum” metodi

Aqliy hujum usuli

Aqliy hujum (breynstroming - aqlar to‘zoni) – amaliy yoki ilmiy muammolar yechish g‘oyasini javoaviy yuzaga keltirish.

Aqliy hujum va masalani yechish bosqichlari

1. Mustaqil fikrlang xayolingizga kelgan barcha g‘oya, fikrlarni qog‘ozga yozing.
2. Barcha g‘oya va fikrlarni yozing, agar ular takrorlanayotgan bo‘lsa, maxsus belgi qo‘ying.
3. G‘oyalarni baholang.
4. Eng maqbul g‘oya guruh g‘oyasi sifatida shakllantiradi.
5. Barcha yozilgan g‘oyalar guruh muammosini yechish
6. Guruhning umumiy javobi shakllantiriladi.

“SWOT-taхлил” metodi.

Metodning maqsadi: mavjud nazariy bilimlar va amaliy tajribalarni tahlil qilish, taqqoslash orqali muammoni hal etish yo‘llarni topishga, bilimlarni mustahkamlash, takrorlash, baholashga, mustaqil, tanqidiy fikrlashni, nostandart tafakkurni shakllantirishga xizmat qiladi.

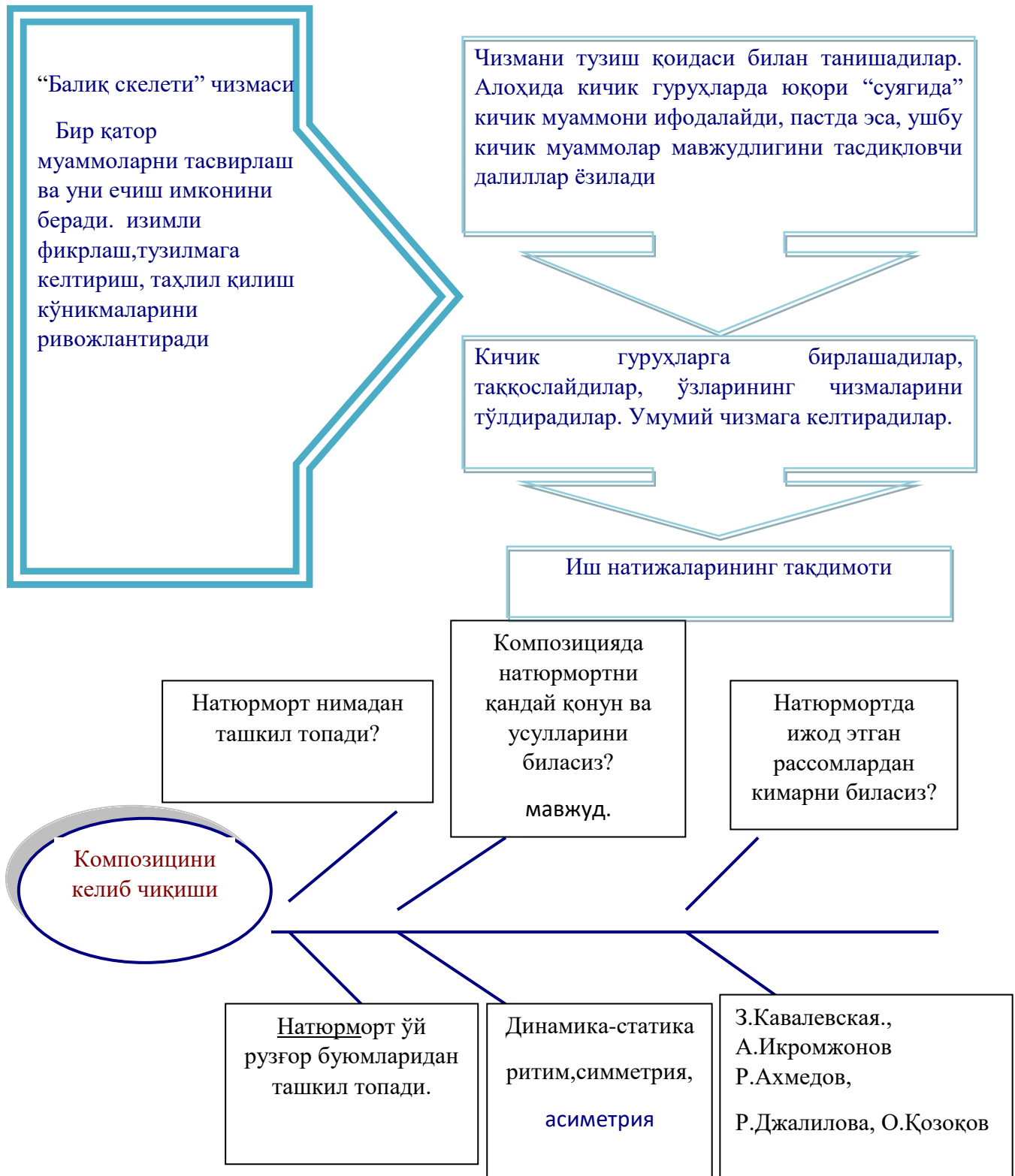
S – (strength)	• кучли томонлари
W – (weakness)	• заиф, кучсиз томонлари
O – (opportunity)	• имкониятлари
T – (threat)	• тўсиқлар

Namuna: Rassom ijodkorlar uchun SWOT tahlilini ushbu jadvalga tushiring.

S	Rassom kim ? Badiy asar yaratuvchi.	Rassom bu tinmay izlanuvchi ijodkor inson
W	Umumbashariy ahamiyatga ega bo‘lgan rassomlar.	Zamonaviy yunalishda ijod etayotgan taniqli rassom A.Nuridinov asarlarida sevgi, oila, sadoqatlik, tarbiya va jamiyatdagi falsafiy tamoyillar asosida ijod etayotgan ijodkorlardandir
O	Rassomlar chiziqlar, shakllar, ranglar, tasviriy san’at vositalari yordamida badiy obrazli asar yarata oladigan insonlar. (ichki)	Ular tasviriy san’at vositalardan, chiziqlar, shakllar, tasviriy san’at vositalari bilan tasvir orqali o‘z g‘oyasini, fikrini bayon eta oladilar.
T	To‘siqlar (tashqi)	Rassomlarga erkinlik bo‘lmasa chiziqlar, shakllar, tasviriy san’at vositalari bilan o‘z asarlarida tasvir orqali bayon eta olmaydilar.

“Baliq skeleti”

Naturmort kompozitsiyasini “Baliq skeleti” chizmasi Bir qator muammolarni tasvirlash va uni yechish imkonini beradi. Tizimli fikrlash, tuzilmaga keltirish, tahlil qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. 4

Мисол: “Рассом ижодкорлар” мавзусидаги матн. Биламиз. Билишни истаймиз? Билиб олдик. (БББ)

Bilamiz	Bilishni istaymiz	Bilib oldik
1.Rassom yangi g'oyada asar yaratadigan inson.	1.Xar bir izlanuvchi insonni rassom deb atash mumkinmi?	Ilmiy amaliy izlanishlarni olib boruvchi, yangi usul va vositalarni qo'llay oladigan insonni rassom deymiz.
2.Rassomlar tasviriy vositalardan, chiziqlar shakllar, vositalarni o'z asarlarida tasvir orqali bayon eta oladigan insonlar. Ma'naviy estetik tarbiyalovchi	2.Dunyodagi g'oyaviy kompozitsilarni tasvirla oladigan rassomlar qatoriga kimlarni kiritsa bo'ladi.	R.Ahmedov tasvirlagan asarlar hozirgi rassomlar uchun amaliy metodik o'quv jarayonidagi rivojlanishida foydalanilmoqda.
3.Rassomlar asarida insonnlarni ma'naviy-ma'rifiy estetik tarbiyalovchi insonlardir.	3.Rassom bo'lish uchun nima qilish kerak?	O'ral Tansiqboyev manzaralarini butun o'zbekistondagina emas balki yevropa davlatlrida xam maroq bilan tomosha qiladilar.
4.Rassom bu tinmay izlanuvchi inson	4.Ijodiy asarlarni tasvirlashni payoni bormi?	Abdulhaq Abdullayev portret janrida ijod etgan taniqli rassomlardandur.
5.Umumbashariy ahamiyatga ega bo'lgan rassomlar.	5.Kompyuterda ijodiy asar yaratsa bo'ladimi ?	Zamonaviy yunalishda ijod etayotgan taniqli rassom A.Nuridinov asarlarida sevgi, oila, sadoqatlik, tarbiya va jamiyatdagi falsafiy tamoyillar asosida ijod etayotgan ijokorlardandir.
6.O'zbekistonlik rassomlar	O'zbekistonda taniqli metodik qo'llanmalar, uslubiy qo'llanmalar ustida ishlab kelayotgan taniqli rassom va pedagoglardan kimlarni bilasiz?	O'zbekistonda taniqli metodik qo'llanmalar, uslubiy qo'llanmalar ustida ishlab kelayotgan taniqli rassom va pedagoglardan: B.Boymetov, M.Nabiyev, O.Egamov, R.Xudayberganov, R.Djalilova

Интерьерда натюрмортни акс этириш

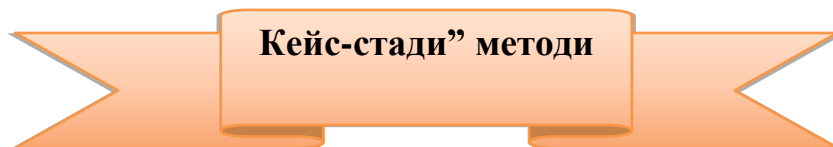

xonani ichki ko'rinishini perespektivada aks etiriladi. Tasviriy san'at janrlaridan: natyurmort, portret, tarixiy, maishi animal ko'rinishlarda fon vazifasini o'taydi.

Interyerda uyni eshik derazalarning shakli, hajmi, devor va shift, polni bezagi va uy jihozlarining bezagi tasviri orqali qaysi davrga mansubligini bilib olishimiz mumkin. Interyer - ichki me'moriy muxit xolati orqali xonadon sohibasining didi haqida yoki zavod sexning jihozlanishiga qarab ilmiy, taraqqiyot

holati haqida xulosa chiqarish mumkin. Interyerda natyurmortni perespektivada aks etirish, tasvirlash jarayonlari ko'rsatilgan.

Interyer, kompozitsiyasi mavzusidatasviriy san'at o'qitishning zamonaviy texnologiyasini qo'llash.

«**Keys-stadi**» - inglizcha so'z bo'lib, («catse» – aniq vaziyat, hodisa, «stadi» – o'rganmoq, tahlil qilmoq) aniq vaziyatlarni o'rganish, tahlil qilish asosida o'qitishni amalga oshirishga qaratilgan metod hisoblanadi. Mazkur metod dastlab 1921 yil Garvard universitetida amaliy vaziyatlardan iqtisodiy boshqaruv fanlarini o'rganishda foydalanish tartibida qo'llanilgan. Keysda ochiq axborotlardan yoki aniq voqea-hodisadan vaziyat sifatida tahlil uchun foydalanish mumkin. Keys harakatlari o'z ichiga quyidagilarni qamrab oladi: Kim? (Who), Qachon? (When), Qayerda? (Where), Nima uchun? (Why), Qanday? Qanaqa? (How), Nima-natija? (What).

“Keys metodi” ni amalga oshirish bosqichlari

Ish bosqichlari	Faoliyat shakli va mazmuni
1-bosqich: Keys va uning axborot ta'minoti bilan tanishtirish	<ul style="list-style-type: none"> ✓ yakka tartibdagi audio-vizual ish; ✓ keys bilan tanishish(matnli, audio yoki media shaklda); ✓ axborotni umumlashtirish; ✓ axborot tahlili; ✓ muammolarni aniqlash
2-bosqich: Keysni aniqlashtirish va o'quv topshirig'ni belgilash	<ul style="list-style-type: none"> ✓ individual va guruhda ishlash; ✓ muammolarni dolzarblik iyerarxiyasini aniqlash; ✓ asosiy muammoli vaziyatni belgilash
3-bosqich: Keysdagi asosiy muammoni tahlil etish orqali o'quv topshirig'ining yechimini izlash, hal etish yo'llarini ishlab chiqish	<ul style="list-style-type: none"> ✓ individual va guruhda ishlash; ✓ muqobil yechim yo'llarini ishlab chiqish; ✓ har bir yechimning imkoniyatlari va to'siqlarni tahlil qilish; ✓ muqobil yechimlarni tanlash
4-bosqich: Keys yechimini yechimini shakllantirish va asoslash, taqdimot.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ yakka va guruhda ishlash; ✓ muqobil variantlarni amalda qo'llash imkoniyatlarini asoslash; ✓ ijodiy-loyiha taqdimotini tayyorlash; ✓ yakuniy xulosa va vaziyat yechimining amaliy aspektlarini yoritish

“Insert” metodi.

Metodning maqsadi: Mazkur metod tinglovchilarda yangi axborotlar tizimini qabul qilish va bilimlarni o‘zlashtirilishini yengillashtirish maqsadida qo‘llaniladi, shuningdek, bu metod tinglovchilar uchun xotira mashqi vazifasini ham o‘taydi.

Metodni amalga oshirish tartibi:

- o‘qituvchi mashg‘ulotga qadar mavzuning asosiy tushunchalari mazmuni yoritilgan input-matnni tarqatma yoki taqdimot ko‘rinishida tayyorlaydi;
- “Tasviriy san’at” bo‘yicha yangi mavzu mohiyatini yorituvchi matn ta’lim oluvchilarga tarqatiladi yoki taqdimot ko‘rinishida namoyish etiladi;
- ta’lim oluvchilar individual tarzda matn bilan tanishib chiqib, rangtasvir bo‘yicha o‘z shaxsiy qarashlarini maxsus belgilar orqali ifodalaydilar. Matn bilan ishlashda tinglovchilar yoki qatnashchilarga quyidagi maxsus belgilardan foydalanish tavsiya etiladi:

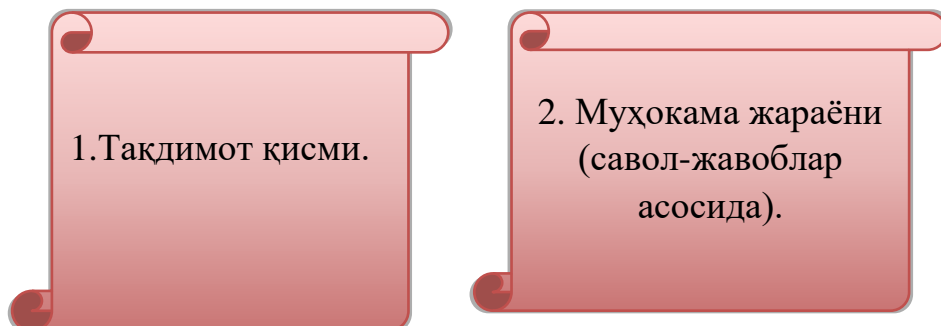
Belgilar	1-matn	2-matn	3-matn
“V” – tanish ma’lumot.			
“?” – mazkur ma’lumotni tushunmadim, izoh kerak.			
“+” bu ma’lumot men uchun yangilik.			
“– ” bu fikr yoki mazkur ma’lumotga qarshiman?			

Belgilangan vaqt yakunlangach, ta’lim oluvchilar uchun notanish va tushunarsiz bo‘lgan ma’lumotlar professor - o‘qituvchi tomonidan tahlil qilinib, izohlanadi, ularning mohiyati to‘liq yoritiladi. Savollarga javob beriladi va mashg‘ulot yakunlanadi.

“Brifing” - (ing. Briefing - qisqa) Rangtasvir bo‘yicha biror – bir masala yoki savolning muhokamasiga bag‘ishlangan qisqa press - konferensiya.

O‘tkazish bosqichlari:

Brifinglardan trening yakunlarini tahlil qilishda foydalanish mumkin. Shuningdek, biror bir asarni chizishdan oldin bir shakl sifatida oldin chizilgan bir asar masalan: “Monaliza” portretini olaylik tinglovchilar bilan birga shu asar qachon va kim tomonidan yaratilganligi muhokama qilinadi va boshqa rassomlarni chizgan portretitahlil qilinadi. Talabalar yoki tinglovchilar tomonidan yaratilgan yangi asar taqdimoti o‘tkaziladi.

“Portfolio” metodi.

“Portfolio” – (ital. Portfolio - portfel, ingl. hujjatlar uchun papka) ta’limiy va kasbiy faoliyat natijalarini autentik baholashga xizmat qiluvchi zamonaviy ta’lim texnologiyalaridan hisoblanadi. Portfolio mutaxassisning saralangan o‘quv - metodik ishlari, kasbiy yutuqlari yig‘indisi sifatida aks etadi. Jumladan, har bir tinglovchilarning modul yuzasidan o‘zlashtirish natijasini elektron portfoliolar orqali tekshirish mumkin bo‘ladi. Oliy ta’lim muassasalarida portfolioning quyidagi turlari mavjud:

Faoliyat turi	Ish shakli	
	Individual	Guruhiy
Ta'limiy faoliyat	Talabalar portfoliosi, bitiruvchi, doktorant, tinglovchi portfoliosi va boshq.	Talabalar guruhi, tinglovchilar guruhi portfoliosi va boshq.
Pedagogik faoliyat	O'qituvchi portfoliosi, rahbar xodim portfoliosi	Kafedra, fakultet, markaz, OTM portfoliosi va boshq.

Har bir tinglovchi kurs mobaynida o'zining shaxsiy portfoliosini kiritib boradilar.

III. NAZARIY MATERIALLAR

1-mavzu. Dizaynda uslub va turlar, zamonaviy dizayn strategiyasi (2 soat)

XX asrda ildiz otgan ikki dizaynning ikkita uslubi

"Zamonaviy" va "zamonaviy" dizayn shartlari bir xil narsani anglatishini o'ylashingiz mumkin. Axir zamonaviy dizayni zamonaviy emasmi? Agar siz bu ikki so'zning lug'at ta'rifi bilan boradigan bo'lsangiz, albatta, bu haqiqat bo'lishi mumkin. Dizayn va san'atda, zamonaviy va zamonaviy, ikki xil uslubga aylanadi.

Bu ikki bezak uslubi ba'zi umumiy xususiyatlarga ega, ammo farqlar mavjud.

Vaqt, ularni farqlashda eng katta omildir. Zamonaviy dizayni 1900-yillarning o'rtalaridan boshlab mustahkam tarzda qaerda joylashgan bo'lsa, zamonaviy dizayn bu erda va hozirgi tendensiyalarni o'z ichiga oladi.

Zamonaviy dizaynning ildizlari

Zamonaviy uslub asosan 1800-yillarning oxirlarida boshlangan modernizm harakatining dizayni va dekorasidir. Nemis Bauhaus dizayn maktablari va Skandinaviya dizayni soddaligi va funksiyasiga e'tibor qaratgan holda, zamonaviy dekor uslubi aslida juda eski. Umuman olganda, zamonaviy dekor XX asrning o'rtalaridan boshlab boshlangan.

Zamonaviy uslub oxir-oqibatda o'rta asrdagi zamonaviy (1950 va 60-yillar) va postmodernizm (1970 va 80-yillar) ga aylandi. O'rta asrning zamonaviy ko'rinishi strategik tarzda qo'shilgan yorug 'rangli chayqalishlar bilan zamonaviy dizaynga o'xshab ketganda, postmodernizm haqiqatda yo'q.

Postmodernizm jasur, odatdagi barcha qoidalarni buzadi va bu borada ma'lum bir jirkanch va jirkanchdir.

Bu zamonaviy dizayndagi mavjud bo'lgan amaliy xususiyatlarga mutlaqo zid bo'lgan funktsiyadan farqli o'laroq shakldadir.

Zamonaviy dizaynning ildizlari

1970-yillarda zamonaviy uslub sifatida qaraladigan narsa postmodernizmning mashhurligini oshirishga o'xshaydi. Dastlab, u o'zidan tanila boshlanganidan oldin uslublarning aralashmasi edi.

Zamonaviy dizayn zamonaviyizm va postmodernizmdan olingan elementlarni o'zlashtirdi. Bundan tashqari, san'at deko , dekonstruktivizm, futurizm va boshqa ko'plab uslublardan fikrlar to'plandi.

Va "zamonaviy" uslub har doim ham o'zgarib turadi. Har o'n yil o'tgach, kunning bezaklari doimo zamonaviy hisoblanadi. Zamonaviy uslubda bo'lgani

kabi, muayyan vaqtga bog'liq emas. Buning o'rniga, bugungi kunda sodir bo'layotgan voqealarni aks ettiradigan doimo rivojlanib boradigan uslub.

Zamonaviy va boshqalar zamonaviy

Bu ikki dizayn uslubi orasidagi farq juda oz. Zamonaviy kosmik stil uslubiga rioya qilishni xohlaydi, ayni paytda zamonaviy interyerda ko'plab farqlar mavjud.

Haqiqiy shaklda zamonaviy, kamdan-kam hollarda sovuq yoki sovuq deb qaraladi, ba'zi zamonaviy interyerlar, shu jumladan minimalist yo'nalishlarga amal qilganlar, jasur shaffoflikni nishonlaydilar.

Zamonaviy dekor bezaklari funktsiyaga ega bo'lib, zamonaviy asarlarning shakllari o'ziga ko'proq moslashishi mumkin.

Zamonaviy dizaynerlikning ranglar palitrasi naturals yoki neytrallarga to'g'ri keladi, ular issiq, o'ziga jalb qiladi. Zamonaviy ko'pincha qora va oq bulutlar bilan juda ziddiyatga ega. Garchi bu rang sharoiti bo'yicha birdan ikkinchisiga sirg'alib chiqadigan muammo yo'q.

Zamonaviy dizayner kuchli chiziqlarni yoqlaydi, zamonaviy uslublar egri chiziladi.

Zamonaviy dizaynerlik uslubi abadiy tendentsiyalarga moslashtirilganligi sababli, zamonaviy dizaynda topilmaydigan ko'plab elementlarni to'playdi. Bunga keng derazalar kabi narsalar kiradi va tabiiy makonni ichki makonga aylantiradi.

Bundan tashqari, zamonaviy va zamonaviy uslublar geometrik elementlardan bahramand bo'lishadi, lekin ular bu haqda turli yo'llar bilan borishga moyil. Zamonaviy xonada tavandan osilgan yorqin oltinning geometrik nurli fikstürü bo'lishi mumkin. Holbuki, bugungi kunda u kattaroq haykaltaroshlik xususiyatlariga ega bo'ladi, masalan, yorqin rangli shiftga qarama-qarshi chiziqlarni namoyish qiladi.

O'xshashliklar

Har ikki uslubda ham o'xshash xususiyatlar mavjud. Bu chalkashliklar ko'pincha ularni ajratib olishga urinishdan kelib chiqadi.

Har ikki uslubda ham oddiy, chiroyli joylar silliq, toza chiziqlar va badiiy qobiliyatga ega. Bu juda yoqimli xonada qulay va xotirjam his qilish imkonini beradi.

Qanday uslubda bezakli dizaynlar yoki og'ir unsurlarni afzal ko'rasiz. Shu bilan birga, zamonaviy bo'shliqlar ushbu qoidalarni tez-tez o'zgartirishi mumkin.

Har ikki uslubda ham divanlar, stullar va osmonliklar oyoqlarini ochishgan. Har biri o'z ta'sirini o'tkazuvchi metallar va shisha kabi shaffof sirtlarni tortishga moyil. Bundan tashqari, har ikki uslubda ham yog'och yog'ochlarni, me'moriy chuqurlikdan, metall asosli xom yog'och uchli jadvallarga qadar topishingiz mumkin.

2-mavzu. Dizayn turlarida kompozitsiya yaratish, badiiy tahlil

(2 soat)

Kompozitsiya inson ijodining barcha turlarida, hususan rassomchilik, grafika, haykaltaroshlik, adabiyot yo'nalishi, kino, teatr, musiqa, me'morchilik, dizayn va dizaynerlik san'atiga hos sanoat buyumi yaratishda keng qo'llaniladi. Ijodkor yaratgan asarining muvaffaqiyati uning kompozitsiyasi bilan belgilanadi. Shuning uchun ham o'z asarlarida kompozitsiya jihatidan yaxshi natijalarga erishgan ijodkorni, hoh u rassom, hoh me'mor bo'lsin, o'z sohasining kompozitori deb atashgan. Ushbu fan ijodiy yo'nalishdagi barcha mutaxassislar uchun suv va havodek zarur.

Shu joyda kompozitsiyani o'ziga to'xtalib o'tsak. Kompozitsiya so'zi lotincha "komponere" so'zidan olingan bo'lib, "tuzmoq", "joylashtirmoq", "to'qimoq" degan ma'noni anglatib, turli hil ramziy qism ifodalarini bir butun yaxlitlikka va biron bir g'oyani madx etish ma'nosini bildiradi.

Kompozitsiya maqsadlar rang-barangligi, ko'p qirraliligi, shahsiy xis-tuyg'ularning tug'yonini anglatganligi uchun ham yagona yo'riqqa bo'y-sunmaydi va shu tomoni bilan boshqa fanlar uslubiyatidan mutloq farq qiladi. Kompozitsiya yaratish jarayoni kishi ichki dunyosi bilan bog'liq bo'lib, shahsiy ish usuli, musavvir hissiyoti, tafakkuri olamiga kirishi dastlab bir qadar qiyin bo'lsada, bu boradagi tajribalarga suyangan holda kompozitsiya sirlarini ochish imkonini beradigan muammolarni birma-bir ko'rib chiqish, tasvirlangan har qanday murakkab munosabatlarga aql ko'zi bilan qarab yondashish, ta'surotlarni va suratda aks etgan timsollarga bog'liq fikrlarni mustaxkamlab, ularni tartibga solishga, sirli qirralarini ochishga yordam beradi.

Kompozitsiyani ta'riflashda yani bir ajoyib ibora bor. Bu ham bo'lsa, umumiylik, yaxlitlik, asosni tanlab olish, markazni aniqlashdir. Shuning o'zi ham kompozitsiya azaldan san'at asarining asosiy siri ekanini ko'rsatib beradi. Kompozitsiya tuzilishiga ko'ra obyektiv qonunlarga asoslangandir. Badiiy asar kompozitsiyasi o'z ichiga asar mazmunini, ijodiy jarayon mashaqqatini qamrab oladi, badiiy obrazni yuzaga chiqaradi va uni boshqa vositalar yordamida yaqqol ko'rsatib beradi. Bu obraz orqali asarning yaxlit ko'rinishiga obyektiv qonunlar asosida estetik va badiiy baho beradi[1]. Shuning uchun ham bu jarayon, ya'ni kompozitsiya tuzilishi yangi shakllar majmuasi bo'lib, bizga ko'plab tafakkur qirralarini havola etgan holda namoyon bo'laveradi. Ijodkor uslubi, uning ichki dunyosi, shaxsiy kechinmalari, estetik talab, badiiy ifoda, milliylik zamirida kompozitsiya orqali o'z talqinini topadi, hamda fikrlarning isboti sifatida namoyon bo'ladi va uning baholanishi bilan yakun topadi.

San'atning har qanday sohasida kompozitsion tuzilishsiz, uning barcha qism va komponentlarini uyg'unlashtirmasdan turib, badiiy asar yaratish mumkin bo'lmaydi. Kompozitsiya forma va mazmunni yaxlitlikda ifodalashning muhim vositasidir. Kompozitsiya deganda biz ma'lum bir ifodaga ega tuzilmasini yaxlitlikda, maqsadli qurish, qaysiki qismlari joylashuvi va o'zaro mutanosiblikda, bog'liqlikda bo'lishini va umumlashtirilgan fikr va mazmunga ega ekanligini tushunamiz. Shuningdek tugallangan badiiy asarni, masalan, rangtasvir asarini kartina deb, musiqa asari, yaxlit g'oya atrofida o'zaro bog'langan balet spektaklining nomerlarini, metal eritmalari tarkibini, duxilar va hokazolarni kompozitsiya deyishadi. Shuningdek badiiy asarni tuzish qonuniyatlarini o'qitadigan fanni ham kompozitsiya fani deyiladi. Jismlarning tartibsiz, uyib tashlangan holatdagi ko'rinishini kompozitsiya deb bo'lmaydi. Shuningdek mazmunida bir xillik, bir ma'noli, elementarlikning mavjudligini ham kompozitsiya deb bo'lmaydi[2]. Kompozitsiya har qanday yaxlitlikdagi tuzilmada (struktura), yohud sanat asari bo'lsin, ilmiy ish, information habar yoki tabiat yaratgan organizmda ham mavjud bo'lishi kerak.

Kompozitsion markazni tashkil qilishda tekislikni vizual idrok qilish qonunlarini inobatga olish kerak. Odatda u tekislikning faol, markaziy qismida joylashadi. Geometrik markazga nisbatan surish, ko'pincha asarda badii o'braz va mavzuni ochishda katta ichki keskinlik va plastik ifodaviylikni beradi. Tekislik chetlari, biz buni istaymizmi yoki yo'qmi, xoshiya, markazda chuqurlik, fazoni hosil qiladi va butun tekislik qizg'ish ritmik bo'lib qurilishi kerak. Shunday qilib, xulosa qilish mumkinki, kompozitsiyaning vosita va qonunlardan birortasi ham alohida holda uyg'unlashgan asarni yaratmaydi. Chunki ularning hammasi o'zaro bir biriga bog'liq, bo'ysunuvchan va muvofiqlashgan bo'ladi.

3-mavzu. Dizayn metodologiyasi

(2 soat)

Dizayn — ingliz tilidan olingan bo'lib, shinam, yangi, chiroyli loyiha degan ma'noni anglatadi. Dizayner esa kuchli rassom, konstruktor. Buyum bilan tanishish ma'lum darajada unga baho berish bilan bog'liq. Baho berish funksional, estetik, sotsial-nufuzli bo'lishi mumkin. Buyumlar olamini loyihalash bilan shug'ullanadigan kishi o'zining pirovard maqsadida chiroyli buyum yaratishga xarakat qilar ekan, birinchi navbatda mazkur buyumning estetik qiymati nimadan iborat ekanligini bilish lozim. Buyumning tashqi formasi geometrik shakllar paralelepiped, prizma, silindr, konussimon. Ma'lumki, har qanday buyum uch o'lchovga ega bo'lib, bu o'lchovlar nisbatini biz hamisha his qilib turamiz. Shu

sababli buyumning hajmiga doir xarakteristikalari uning asosiy o'lvovlariga bog'liq bo'ladi.

Dizayn nazariyasi hozirgi kunda texnik estetika deb nomlanib, u o'z ichiga ijtimoiy, iqtisodiy, ergonomik masalalami oladi. Yaratilayotgan har qanday ob'yekt ma'lum vazifani (funktsiyani) bajarishga qaratilgan. Ob'yektning shakli, o'Ichami uning funksiyasiga shakl mazmuni va tashkiliy qiyofasiga mos kelishi kerak. Agar buyumning eni va balandligi chuqurligidan nihoyatda katta bo'lsa, bunday tuzilishi frontal, agar buyumning chuqurligi yuqorida aytilgan tartibda bo'lsa, u holda bunday tuzilishni fazoviy tuzilish deyiladi. Dizaynda kompozitsiya deganda ba'zan tugallangan ob'yektning xarakterlovchi sifat bahosi tushuniladi. Estetik faoliyat asosini insonning muayyan talab va ehtiyojlari tashkil etadi. Inson faoliyatining xususiyati ana shu talab va ehtiyoj tabiati bilan belgilanadi. Estetik faoliyatning asosiy xususiyatlari ham estetik ehtiyojlar bilan belgilanadi. Inson faoliyatining barcha turlari ijtimoiy hayot jabhalarida namoyon bo'ladi. Estetik faoliyat inson moddiy yoki ma'naviy faoliyatining o'zagi bo'lib, uning barcha shakllari inson kuch-qudrati mohiyatining yorqin ifodasi bo'lib borgan sari estetik mazmun kasb etaveradi. Shunday qilib, estetik faoliyat inson faoliyati boshqa shakllarining «insoniylik» mezoniga aylanadi. Estetik faoliyat ilmiy ijodning ham estetik tomonini tashkil qiladi. Lekin estetik omillar ilmiy ijodga tarkiban xos bo'lib, unga yordamchi omil vazifasini o'taydi. Juda ko'p ilmiy tadqiqotlar va atoqli olimlar guvohlik berishlaricha, olimning salohiyati, ijodiy mehnati natijalari va samaradorligi uning estetik madaniyati darajasiga bevosita bog'liq ekan. Estetik faoliyat ilmiy izlanishlarning hamma bosqichlarida ilmiy muammolarning qo'yilishi, ularning yechimi, olingan ilmiy natijalarni baholash jarayonida katta ahamiyat kasb etadi.

San'at, avvalo, ma'naviy ishlab chiqarishning turi bo'lib, u estetik ongning bilish sohasiga kiradi. U san'atning tub mohiyatini ifodalaydi. Shu nuqtai nazardan olib qaralganda o'quvchining dizaynga qiziqishini, ya'ni dizaynerlik tafakkurini oilada, maktabgacha talim muassasalarida shakllantirib, umumiy orta talim maktablarida rivojlantirib, kasb-hunar hamda oliy ta'limda yanada takomillashtirib borish maqsadga muvofiqdir. Estetik tarbiya inson ongli faoliyatidagi eng qadimiy mashg'ulotlardan biri. Zero, insonlar hamisha ish qurollarining qulay, turmush tarzining go'zal bo'lishiga e'tibor qaratib kelganlar. Qadimgi yunon faylasuflarining asarlari, shu jumladan, O'zbekiston hududidan arxeologik qazishmalar chogida topilgan tarixiy manbalar bunga misol bola oladi. Shuning uchun ham estetik tarbiya har doim tarbiyaviy tadbirlarning eng asosiyalaridan bo'lganligini e'tirof etish mumkin. Zero, dizayn tarbiyasi o'quvchi-yoshlarning ilmiy dunyoqarashni shakllanishida alohida e'tiborga molik. O'quvchilarda dizaynerlik dunyoqarashni shakllantirishda turli omillarning ta'siri ham turlicha. O'quvchilarning dizaynerlik

tasavvurlarini boshlang'ich sinflarda shakllantirishning eng optimal shakli badiiy loyihalash haqidagi, shuningdek, go'zallik, mehnatsevarlik, tinchliksevarlik, madaniyatlilik, ma'rifatparvarlik to'g'risidagi ma'lumotlar, badiiy estetik qonuniyatlar haqidagi bilimlar vositasida elementar tasavvurlarni tarkib toptirib borishdan iborat. Bu borada musiqa, raqs, teatr, kino, tasviriy va amaliy sanat, milliy badiiy hunarmandchilik namunalarining tarbiyaviy imkoniyatlari beqiyosdir. Ularning tarbiyaviy ahamiyatidan boshlang'ich sinflarda samarali foydalanish uchun esa ilmiy asoslangan, tajribada sinab ko'rilgan talimiy, tarbiyaviy tadbirlarning mazmuni, metodikasi, pedagogik shart-sharoitlarini ishlab chiqish talab etiladi. Bu bugungi kun pedagogika fanining ustuvor vazifasi, dolzarb mavzusi sifatida etirof etilishi lozim. Zero, o'quvchilarda dizaynerlik tasavvurlarni shakllantirish nafaqat oilada, balki umumiy orta talim maktablarida, maktabgacha talim muassasalarida olib borilishi lozim va shart, shuningdek, ularning ota-onalari, aka-ukalari, opa-singillari, tarbiyachi va muallim-o'qituvchilarning hamda keng jamoatchilikning ma'suliyatli vazifasi hisoblanadi. Ular uchun ilmiy asoslangan o'quv-uslubiy tavsiyalar ishlab chiqish esa olimlarimiz zimmasidagi mas'uliyatli vazifalardir.

Dizayn va uning kelib chiqishi haqida ko'plab maqolalar, risolalar yozilgan bo'lsada, uning dastlabki nuqtalariga tarixiy haqqoniylik nuqtai nazaridan uzil-kesil oydinlik kiritilgan emas. Bugungi kunda uning terminologiyasi ham tartibga solinganicha yoq. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim-tarbiyada hisobga olinadigan jahon umumiy o'rta ta'lim tizimining asosiy yo'nalishlaridan biri - o'quvchilarga topshiriqlar, vazifalar berish emas, balki ularni rivojlantirish hisoblanadi. O'quv rejaları, dasturlari va darsliklarini murakkablashtirish va boyitish, taalimni jadallashtirish emas, balki ta'lim mazmuni nuqtai nazaridan an'anaviy tizimlarni qayta qurish, o'quv materialini hamda metodlarni o'zlashtirishni tashkil qilish o'quvchilarning umuman kognitiv sohasini va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam berishi isbotlangan. Dizayn ta'limi muammosi bo'yicha manbalarni tahlil qilish, ya'ni muammoning dolzarbligini asoslash, psixologik anglab etish, dizaynni o'qitishda to'plangan tajribalarni umumlashtirish, dizaynni faol ijodkorlik shakli sifatida qaralishiga, dizayn asoslarini o'rganish natijasiga esa yangi ijtimoiy-muhit dunyoqarashi deb hisoblanishiga asos boladi.

Dizaynerlik tafakurini shakllantirish - bu uyg'unlashgan predmetli muhitni yaratishga yo'naltirilgan emotsional-baholash va ijodiy yaratuvchilik faoliyatiga qodir insonni tarbiyalash muammosidir. Dizaynerlik tafakuri ongning o'ziga xos ko'rsatmasini, baholash mulohazalari va ijodiy faoliyat usullarini o'z ichiga oluvchi kompleks sifatida qaraladi, inson ularga amal qilib o'zida buyumlar dunyosiga va uni o'rab turgan muhitga taalluqli estetik munosabatni shakllantirishi mumkin. Ijtimoiy- iqtisodiy o'zgarishlar va mehnat bozori talab-ehtiyojlari kasbiy ta'limni

takomillashtirish zarurligini talab etadi. Bugungi kunda dizaynerlik kasbi mehnat bozorida talabga ega va dizaynerlar iqtisodiyotning jadal rivojlanayotgan sohalarida faol mehnat qilmoqdalar.

Loyihalar metodi o'quvchilarning dizaynerlik tafakkurlarini rivojlantirishga, ularning materiallar bilan ishlash boyicha turli bilim va ko'nikmalarni egallashlariga yordam beradi, u yda texnika va madaniyatni o'rganish, kasbiy rejalarni anihlashtirishga imkon yaratadi. Mehnat ta'limda loyihalar metodi talimda shaxs va jamiyat manfaatlarini mos birlashtirishga, ohuvchilarda texnologik ta'limga qiziqishni shakllantirishga yordam beradi, bilim va malakalari sohasini kengaytiradi, bu o'quvchilarning bo'lajak mutaxassis hamda o'z vatani fuqarosi sifatida tashkil topishlariga yordam beradi.

IV. AMALIY MATERIALLAR

1-mavzu. Dizayn turlarida kompozitsiya yaratish, badiiy tahlil (2 soat)

Dizayn loyihalash faoliyat sifatida jamoa va insonni turli talablarini qondiradi. Dizayn sanoat va san'at orasidagi nomuvofiqlikni yengish lozim: loyihalash madaniyatida go'zallik va foyda uyg'unlashadi. Dizayn - ijodiy loyihalash faoliyat, uning maqsadi - insonni ruhiy va moddiy talablarini to'liq qondiradigan uyg'un buyum muhitini yaratish. Buyumlarga yuqori iste'mol va estetik xossalarni ta'minlaydigan mutaxassis dizayner deb ataladi. Dizayn tarkibiga quyidagi elementlar kiradi: dizayn - faoliyat subyekti - dizayner va iste'molchi; dizayn - faoliyat obyekt: dizaynloyiha va dizayn-mahsulot; muhit - faoliyatning har xil tizimlari. Dizayn obyektlar sifatida sanoat mahsulotlari, shahar, korxon va yashash muhit element va tizimlari va h.k. bo'lishi mumkin. Loyihalash obyektiga ko'ra dizayn quyidagi turlarga bo'inadi:

- industrial dizayni ("A" guruhidagi mahsulotlar - mehnat uchun asbob uskunalar va mexanizmlar, transport va qurol; "B" guruhiga ommabop iste'mol qilinadigan buyumlar, ya'ni idishtovoq, maishiy uskunalar, mebel);
- me'morchilik muhit dizayni (interyer, me'mor va tashqi muhit dizayni);

- kompyuter dizayni;
- landshaft dizayni;
- artdizayn;
- ijtimoiy dizayn;
- kostyum dizayni;

- matbaa dizayni. Dastlab dizaynga faqat sanoatga oid loyihalash kirs, endi unga ko'pincha yagona namunada yasalgan noyob loyihalar (artdizayn, elita dizayni) ham kiradigan bo'ldi. Zamonaviy jamiyatda dizayn ommabop aloqa vositasi ham bo'ldi, chunki savdo-sotiq orqali ishlab chiqarish va iste'mol qilishni birlashtirdi, talab va taklifni tartibga soldi, aholining xarid qilish qobiliyati aktivligini oshirdi. Buyumni xarid qilganda,

Kostyum dizayni. Kostyumning barcha elementlari dizayn obyektlariga kiradi. Kostyum buyum inson bilan chambarchas bog'liq muhitning ajralmas qismi bo'lib, turmush tarzini o'zgarishini ifoda etadi. Kostyum (ital. costume - odat, urf-odat) - bu yaxlit g'oya va mo'ljal bilan biriktirilgan, ijtimoiy, millat, mintaqa, jins, yosh va mutaxassisligini ifoda etadigan elementlarining muayyan tizimi. Kostyum maishiy an'analar bilan chambarchas bog'liq, ma'lum mintaqaning urf-odatlarini, konkret tarixiy davmi, xalqni yoki etnosni ijtimoiy holatini, ma'lum shaxsning siymosini, uning noyobligini ifoda etadi. Kostyumning asosiy funksiyalari qatorida himoya, utilitar va belgi funksiyalari kiradi, chunki kostyum maxsus aloqa turi, ya'ni u atrofda qilargalarga odam to'g'risida ma'lumot beradi: uning ijtimoiy holidan, siyosatga munosabati, estetik didi, dinga mansubligi, madaniyati va b. Kostyum quyidagi funksiyalarni bajaradi:

- yosh to'g'risida ma'lumot beradi, shu bilan birga kostyum inson yoshini ko'rsatish yoki yashirishi mumkin;

- oyilaviy holatini ko'rsatadi. Masalan, barcha milliy kostyumlarda yoshidan tashqari uning oilaviy holi aniq belgilangandi: unashtirilgan qiz, uzatilgan qiz, beva va h.k. An'anaviy jamoada shaxsga moyil bo'lmagan kiyimni kiyish man etilardi. Zamonaviy kostyumda bu funksiya deyarli yo'qoldi desa bo'ladi: hozir kostyum bo'yicha ba'zan oilaviy holi va jinsini bilib bo'lmaydigan bo'ldi (uniseks uslubi);

- odamning ma'lum tabaqaga, ijtimoiy sinf yoki guruhga mansubligini belgilaydi, ijtimoiy vaziyatini ko'rsatadi yoki yashiradi;

- odamning mutaxassisligini ko'rsatadi. O'rta asrlarda Yevropada barcha kasblar maxsus kiyim kiyishgan. Zamonaviy kostyumda bu funksiya harbiy, ishlab chiqarishga oid kostyumda uchraydi va kamroq maishiy kostyumda. Ammo, hozir ham kostyum yordamida ishbilarmonni boshqalardan ajratish mumkin;

- mintaqa iqlimi va unda yashayotgan xalqlarning turmush tarzini hamda milliy an'analarini ko'rsatadi. Ammo, hozir keng tarqalgan baynalminal uslubi barcha milliy xususiyatlarni yo'qota boshladi;

- shaxsning ma'lum dinga mansubligi ko'rsatadi. Masalan, dastlab Hindistonda faqat musulmonlar bichilgan va tikilgan kiyimni va charmdan tikilgan poyabzalni kiyishgan, hindlar esa - bichilmay o'ralgan kiyim kiyishgan; XVI asrda

Fransiyada kostyum yordamida katolikni protestantdan ajratish mumkin edi. Ammo bu funksiya kostyumda awalgidek deyarli ahamiyatga ega emas.

2-mavzu. Dizayn metodologiyasi **(2 soat)**

Biz grafik dizayn grafika san'ati oilasiga tegishli ekanligini tushunamiz, lekin mavjud bo'lgan ayrim subfamiyalar yoki tipologiyalarni hal qila olmaymiz. Shuning uchun biz quyida sizga mavjud bo'lgan grafik dizayn turlarini ko'rsatamiz, shunda siz o'z fikringizni ochasiz va o'zingizning fazilatlaringiz va didingizga eng mos keladiganiga rahbarlik qilishingiz mumkin.

Tahririyat dizayni

Tahririyat dizayni **kataloglar va jurnallar uchun maket oilasiga kiradi**. Bu brend identifikatori loyihasida mukammal bo'lishi mumkin bo'lgan bosqichlardan biri, masalan, identifikatsiya qo'llanmasini ishlab chiqish loyihaning ushbu qismida ishlab chiqilgan elementlardan biri bo'lishi mumkin.

Uning xususiyatlariga kelsak, dizayner ushbu bosqichda shriftlar bilan tanishadi va ularni tanlashni o'rganadi. Bundan tashqari, u matn ierarxiyasini ham ishlab chiqadi va rang profillari va bosib chiqarish tizimlari kabi resurslardan foydalanadi.

Muxtasar qilib aytganda, hamma narsa kitoblar yoki jurnallar muqovalari dizayniga asoslanmaydi, balki dizaynlarni to'g'ri ishlab chiqish uchun muhim ijodiy asosni ham o'rganish kerak.

Veb yoki mobil dizayn

Veb yoki mobil dizayn **bu grafik dizaynning eng interaktiv qismidir**. U onlayn reklama vositalarini rivojlantirish uchun javobgardir va brendning ahamiyatini kuchaytirishga yordam beradi. Bu, shuningdek, identifikatsiya loyihasida bo'lishi mumkin bo'lgan bosqichlardan biridir, ayniqsa, agar biz loyihalashtirgan brend veb-sahifalar uchun rejalashtirilgan bo'lsa.

Ushbu bosqichda dizayner dizayn qilinadigan ommaviy axborot vositalarining o'lchamlarini (bannerlar, postlar, profil rasmi va boshqalar) tayyorlaydi.

fotografiya va illyustratsiya

Bir qarashda ular butunlay boshqa ikki dunyo bo'lishi mumkin, ammo agar biz reklama afishasini (grafik dizaynning muhim elementi) ko'rib chiqsak, unga hamroh bo'ladigan illyustratsiya yoki rasm etishmayotgan bo'lishi mumkin emas.

Ikkalasi ham yonma-yon ketadi va bu dizaynga bag'ishlangan odam chizish yoki suratga olishni bilishi kerak degani emas. **ba'zilarining muhim sifatlarini hisobga olishi kerak**.

Qadoqlash yoki qadoqlash dizayni

Bu yerda brend mahsulotingiz uchun barcha qadoqlashlar ishga tushadi. Brendni loyihalashtirgandan so'ng, agar sotiladigan mahsulot jismoniy bo'lsa, qadoqlashni tayyorlash kerak bo'ladi.

Shuning uchun bu erda dizayner yoki dizayner **mahsulotingizning funksional jihatlarini hisobga olishingiz kerak** va konteyner: materiallar, o'lchamlar, qo'shiladigan grafik elementlar va boshqalar.

Hisobga olish

Identifikatsiya dizayni brendni noldan yoki hatto qayta loyihalashning bir qismi sifatida ishlab chiqish bilan bog'liq bo'lgan hamma narsani o'z ichiga oladi. Bu eng ko'p ish olib boriladigan bosqichlardan biridir, chunki siz yaratgan brend tan olinishi uchun hamma narsa hisobga olinadi.

Ushbu turdagi dizaynda barcha nomlangan grafik elementlarni hisobga olish kerak, shuningdek **Marketing va reklama bo'yicha bilimga ega bo'ling.**

Xulosa

Dizayn bizni o'rab turgan hamma narsaning asosidir, shuning uchun u xabarni etkazishning yangi usuliga aylandi. Umid qilamizki, siz dizayn haqida ko'proq ma'lumotga ega bo'ldingiz va ayniqsa uning jamiyat sifatida biz uchun qanday muhim rol o'ynashini tushunasiz.

3-mavzu. Milliy va zamonaviy uslublar. Uyg'unlashuv jarayoni (4 soat)

Klassik uslublar bizga o'tmishdan kelgan. Ular ma'lum bir davrning holatini takrorlaydilar.

Klassik uslubda interyer dizayni aniq chiziqlar, eshiklar, derazalar, ustunlar, kamarlarning an'anaviy shakllaridan foydalanish bilan tavsiflanadi. Bu shaklning aniq mutanosibligini, aksessuarlarni ehtiyotkorlik bilan tanlashni, keraksiz dekorativ gizmoslarni rad etishni nazarda tutadi. Oq rangning ko'p miqdorda yaltiroq va porloq yuzalar bilan kombinatsiyasi xarakterlidir.

ichki dizayn ulug'vorlikni, kontrastni, tafsilotlarning ko'pligini klassik materiallar va shakllardan foydalanish istagi bilan birlashtiradi. Chiziqlarning ravshanligi xarakterli, foydalanish qimmat materiallar, shuningdek, haqiqatni tasvirlardagi illyuziya bilan birlashtirish istagi.

ichki dizayn silliq, kavisli shakllar foydasiga klassik aniq chiziqlar va o'tkir to'g'ri burchaklarni rad etishni nazarda tutadi. Ichki makonda u har bir narsaga e'tibor berish, unga o'ziga xos ko'rinish berish istagi, dekor va bezaklarning ko'pligi bilan ajralib turadi. Uslub 19-asrning oxiri - 20-yillarning boshlarida qanday shakllangan, shuning uchun u an'anaviy materiallarni birlashtiradi: tosh, yog'och -

va zamonaviyroq: metall, shisha. xarakterli ranglar: oq, qora, kulrang, oltin, bordo va qizil - barchasi boy va kontrastli.

Art Deco interyer dizayni Art Nouveau uslubining davomchisi sifatida shakllangan. U quyuproq rang sxemasi, shuningdek, Art Nouveau dekorida ishlatiladigan klassik uslubning aniq, qat'iy shakllari va gulli, etnik bezaklarning kombinatsiyasi bilan tajribalar bilan ajralib turadi. Fil suyagi kabi qimmatbaho, hashamatli materiallarga sodiq, Sof teri, yarim qimmatbaho toshlar, kumush, noyob yog'och turlari.

ichki dizayn rustik uslub , u ham deyiladi eko-uslubdagi ichki dizayn ma'lum bir mamlakat aholisining qishloq uylari jihozlarining xususiyatlarini takrorlaydi. Tabiiy materiallardan, tabiiy ranglardan, oddiy geometrik shakllardan foydalanish xarakterlidir. Ushbu uslubda uyda ishlab chiqarilgan yoki taqlid qiluvchi aksessuarlar, shuningdek, oddiy shakllar talab qilinadi. yog'och mebel.

Retro uslubidagi interyer dizayni tanlangan davrning xarakterli xususiyatlarini aks ettiradi, ko'pincha XX asrning 50-60-yillari.

Zamonaviy uslublar

Zamonaviy uslublar XX asrning ikkinchi yarmida odamlar hayotining yangi voqeliklariga javob sifatida shakllandi. Ular mumtoz va milliy uslublarning ayrim xususiyatlarini o'zida mujassam etgan.

Fusion uslubidagi interyer dizayni iloji boricha eklektik, turli davrlar va madaniyatlarga oid ob'ektlarni bir muhitda ishlatishni o'z ichiga oladi.

Loft uslubidagi interyer dizayni sanoat binolaridan aylantirilgan kvartiralar uchun uslub sifatida shakllangan. Xususiyatlari: ochiq g'isht ishlari va kommunikatsiyalar, metallning ko'pligi, kvartiraning bepul tartibi.

Minimalizm uslubidagi interyer dizayni shakldagi eng funksional va oddiy narsalarni ishlatishga intiladi. Ichki makonlarda dekorativ elementlar yo'q.

Yuqori texnologiyali interyer dizayni minimalizm rangli aksanlardan foydalanishga e'tibor berish, shuningdek, uyni nafaqat imkon qadar funksional, balki yuqori texnologiyali qilish istagi bilan ajralib turadi.

Etnik uslubda interyer dizayni

Ushbu ikki sohaga qo'shimcha ravishda, ma'lum bir mamlakat yoki hududga xos bo'lgan ba'zi xususiyatlar interyerda aks etganda, etnik uslublarning katta qatlami mavjud. Keling, eng mashhurlarini sanab o'tamiz.

Ingliz uslubidagi interyer dizayni: qorong'u devorlar va massiv quyuc yog'och mebellari, kamin, to'qimachilikka katta e'tibor.

Provans uslubidagi ichki dizayn: nozik, pastel soyalar, oq mebellarning ko'pligi, yog'och o'ymakorligi, to'qimalarning boyligi va to'qimachilik elementlari, maxsus, xarakterli bezaklar.

Mamlakat uslubidagi interyer dizayni: oddiy yog'och mebel, katak to'qimachilik, foydalanish tabiiy tosh bezatish uchun, tabiiy, jim ranglar.

Ko'pchilik tanlov muammosi tufayli boshlashga ikkilanadi. Turli va uslublar ko'pincha boshi berk ko'chaga olib keladi. Qaysi interyerda oila bilan birga bo'lish qulay bo'ladi va qaysi biri sizni muhim qarorlar qabul qilishga undaydi? Tanlashda siz butun oilaning turli manfaatlarini hisobga olishingiz kerak. O'z-o'zidan bir narsada to'xtash juda qiyin. Bugungi sharhda biz fotosuratlar va tavsiflar bilan 39 ta hashamatli interyer uslublarini to'pladik.

Dizayn tanlovi egalarning shaxsiy imtiyozlari asosida belgilanadi. Tugatish ishlari, mebel va xona uchun rang sxemasini tanlash uslubga bog'liq bo'ladi. Shuning uchun, uy-joyini o'zgartirishni rejalashtirgan har bir kishi yashash maydonini bezashning asosiy tendentsiyalari haqida bilishi kerak. Buni amalga oshirish uchun siz uslublarni va ularning xarakterli xususiyatlarini o'rganishingiz kerak, bundan tashqari, siz ish misollari bilan tanishishingiz va foto galereyani ko'rishingiz mumkin. Bu qaror qabul qilishni ancha osonlashtiradi.

Asosiy dizayn tendentsiyalarini dogma sifatida qabul qilmang. Barcha uslublar asosiy dizayn qoidalarini belgilaydi, ular doirasida dizaynerlar yoki uy egalarning ijodiy fantaziyalari rivojlanadi. Aynan ular har qanday dizaynga egalarning xarakter xususiyatlarini beradi.

4-mavzu. Liboslarda badiiy timsol va uslub

(4 soat)

Bezakli kompozitsiyaning asosini naksh tashkil etadi. Naqsh – buyumning badiiy, grafik bezalishidir. Naksh tavsifi buyum sirti, hom ashyo tarkibi, ishlov berish texnologiyasiga bog'lik bo'ladi. Matoni naqsh bilan bezatish – bu libos, yoki inter'erga qo'shimcha timsolli tushuncha berish demakdir. Naqsh, bezak beriluvchi buyumning uslubiga munosib bo'lishi kerak.

Mato surati uchun, bezakli kompozitsiyasi yaratishni uchta bosqichga bo'lishimiz mumkin, masalan, kompozitsiyaning ritm qonuniyatiga asoslangan bezakli kompozitsiya yaratishni kurib chikamiz.

Birinchi boskich: Libos ansamblining analizi, uning nimaga mo'ljallanganligi, ma'lum bir inson uchun yaratilsa, uning timsoli, aniq bir muhitdagi uning vazifasini urganishdir. Natijada, rassomda dastlabki ijodiy fikr, mato suratining asosiy kompozitsion g'oyasi paydo buladi. Lekin bu g'oya hali noaniq bo'ladi. U moddiy sharoitlar va g'oyalarni, inson hissiyotidan kelib chiqish asosida yuzaga keladi.

Ikkinchi boskich: Dastlabki kompozitsion fikrni, yaxshisi darov eskiz ko‘rinishiga tushirish lozim. Bu erda umumiy qilib, naqsh suratlarining tahminiy ritmik tuzilishi, uning kiyimdagi o‘lchami, matoning naqshli bezaklar bilan to‘yinganlik darajasini ko‘rsatish zarur, bezaklar va fon maydonning bir bir bilan o‘zaro munosabatini topish kerak. Ishning mohiyatini yaqqollashtirish uchun, dastlabki eskizni axromatik variantda, sungra esa uni 2-3 hil rangda echimini topish maqsadga muvofiq. Surat eskizi, ayniqsa libosda, o‘lchami kichraytirilgan takdirda xam, u xaqida umumiy ta’surotga ega bo‘lish imkoniyatini beradi. Dastlabki eskizning yaratilishi, rassomda timsolga kirib fikrlashni rivojlantiradi.

Uchinchi boskich: Bu boskichda naqshli suratlarining kompozitsiyasi o‘zining tabiiy o‘lchami bo‘yicha ishlanadi. Dastlabki eskizda o‘z aksini topgan birinchi ijodiy fikr, alohida naqsh shakllari va ularning aniq ritm bilan joylanishi ustida ishlov olib borish davomida, ba’zi qismlarning echimini yaqqolroq topishga undaydi. Kompozitsion suratlarga bo‘laklab ishlov berish va uning alohida qismlari shaklini aniqlashtirish muhim ekanligini hisobga olib, (o‘simliksimon, yoki tabiiy mavzulardagi kompozitsiyalar uchun) qushimcha tasvirlarni qo‘llash mumkin.

Ish jarayonida ritmik qatorning bir muncha o‘zgacharoq ko‘rinishi yuzaga kelishi mumkin. Birok nima bo‘lsa xam, dastlabki eskizda o‘z aksini topgan asosiy birinchi g‘oyaning hususiyati saqlanib qolinishiga erishish lozim.

Eskizda suratni tasvirlashda asosiy diqqat e’tiborni naqsh shakllarini tugallanganligi va juda aniqlashtirilganligiga, shuningdek ba’zi qismlarni batafsil namoyon etishga emas, balki ularning ulchamlari orasidagagi munosabati, kompozitsion mavzularning shakli va ularning ritmik tuzilishidagi o‘ziga hos jihatlariga qaratish lozim.

Huddi shu bosqichlarga asoslangan holda, bezakli kompozitsiya yaratish jarayonida, kompozitsiya qonunlarining boshqa (yaxlitlik, muvozanat, simmetriya, asimmetriya va x.k.) bo‘limlariga xam murojat etish mumkin.

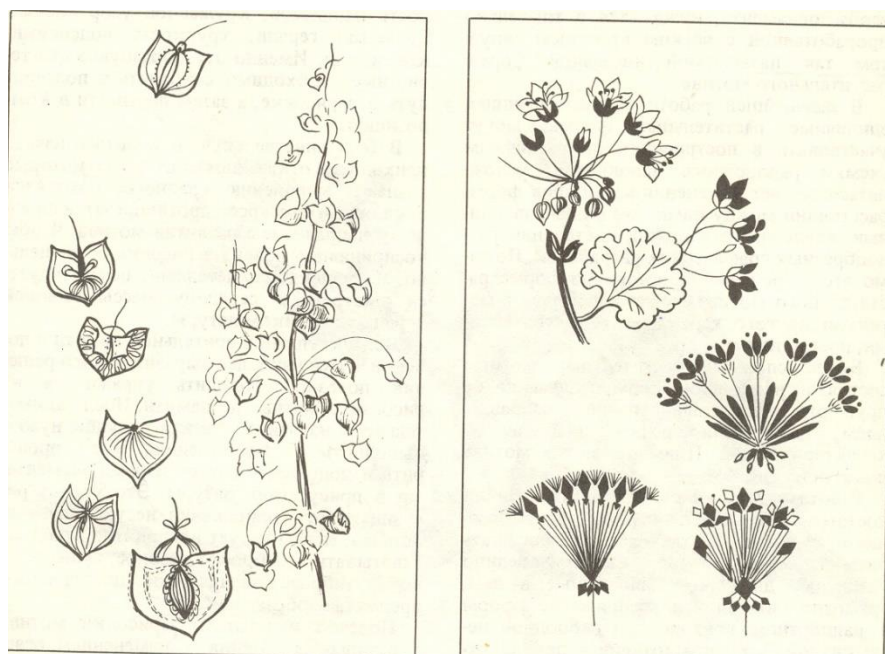
Bezakli kompozitsiyaga rang berish jarayonida avval tayyorlanib qo‘yilgan ranglar majmuining uyg‘unlik darajasi kichik maydonda tekshirib ko‘riladi. Agar natijalar muallifni qoniqtirsa, asosiy suratga rang berishga o‘tish mumkin. SHuni yodda tutish lozimki, ushbu ish yuksak ijodiylikni talab qiladi. Avval, och tusli ranglardan boshlab, tuq ranglar bilan tugatiladi, chunki, notug‘ri qo‘yilgan tuq rangni, kerakli och tusli rangga o‘zgartirish mushkuldir.

Ushbu jarayonda yosh va malakasi etarli bo‘lmagan rassomlarga hos bo‘lgan suratning “tugallanmaganligi”, yoki “og‘irlashtirib yuborganligi” kabi xatolar

uchrab turadi. Ular ko‘pincha kompozitsiyani go‘zallashtirishga urinib, turli ko‘zga tashlanuvchi usullarni ishga soladilar, natijada kompozitsiya bo‘laklanib, maydalashib ketadi, mayda qismlarga to‘lib ketib, surat aniqligiga salbiy ta‘sir qiladi. Tugallanmaganlik esa ko‘pincha malakaliroq rassomlarda uchraydi, chunki ular suratdagi bevositalik, bo‘linmaganlikni saqlab qolishga urinadilar, yoki bo‘laklarni maydalab ishlov berishga ahamiyat jalb qilmaydilar va g‘oyadan butunlikcha foydalanmaydilar. Ishning tugallanganligi, unda kompozitsiya mazmuni, g‘oyasi eng maqbul usulda, eng kam vositalar orqali namoyon bulgandagina hisoblanadi. Tugagan ish tomoshabinlarda boyagina rassomni boshqarib to‘lqinlantirib turgan, yuksak estetik hissiyotni uyg‘ota oladi.

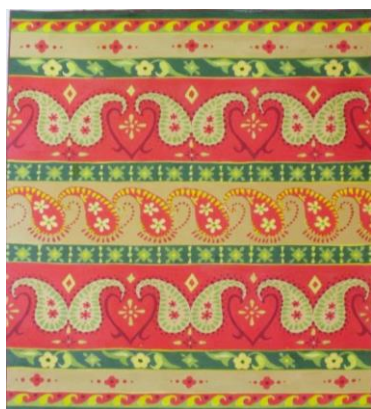
Rassom tomonidan bezakli kompozitsiya uchun turli hil mavzular tanlash, uning tomoshabinda ma‘lum bir kayfiyat va tuyg‘ular uyg‘otishga asoslangan. Masalan, o‘simliksimon naqshlarning keng tarqalishiga sabab insonning o‘zini, uning turmush sharoitini gullar bilan bezatib, tabiat dunyosiga yaqin bo‘lishdan xursand bo‘lish hissiyotini vujudga keltirish odatidandir. O‘simlik dunyosi bag‘oyatda boydir: bu o‘tlar va daraxtlar, butalar va qo‘ziqorinlar, meva va sabzavotlardir. Xar bir xalq o‘z san‘atida, uni o‘rab turgan tabiati aks ettiradi. Biz anor guli, bodom guli, chuchmo‘ma, lola kabi gullarni o‘zbek naqshlarida uchratsak, xrizantema va nilyufargullarni yapon naqshlarida, palmalarni hind naqshlarida uchramiz. Rassom tabiat mahsuli bilan ishlashda, uning umumiyshuvi va soddalashuviga murojat etish mumkin. Tabiatni umumiy ko‘rib, uning suratini asosiy chizgilar orqali ifoda etib bera olishi asosiy vazifadir.

Dastlabki tasvirlarni tabiatni urganib, chizishdan boshlash zarur, chizishdan oldin esa, chizilishi kerak bo‘lgan ob‘ekt yaxshilab o‘rganilishi, uning tuzilishi, shakli, bo‘laklari tahlil kilinishi darkor. Sungra, uni tasvirlarini chiziqalar yordamida tushirish lozim. YAngi shakl hosil qila turib rassom faqat ko‘rgani va bilgani bilan chegaralanib qolmay, o‘z fantaziyasini maksimal kuch bilan ishga solib suratga ishlov berishi lozim. (rasm)

13-rasmda bir necha mato loihalariga tuzilgan kompozitsiyalar ko‘rinishlari liboslar namunasida ko‘rsatilgan. Matolarga kompozitsiya yaratgan rassomning, ushbu loihalarini libosda tasavvur qilishi yaqqol ifodalangandir.

Bezakli kompozitsiya tuzishda rassom o‘z hissiyot va kayfiyatdan kelib chiqib, turli mavzularni ishga solishi mumkin. O‘simliksimon naqshlar, shuningdek san’atimizdagi geometrik, jonivorsimon, turmush buyumlari surati kabi turli naqshlar rassomlarga ilhom baxsh etishi aniq, rassom faqatgina ulardan turtki olib, juda ko‘p manbaalardan axborot to‘plab, izlanish tasvirlarini tushirib, o‘z tahlilini fantaziyasi bilan uyg‘un xolda, yuksak mahorat bilan kompozitsiya yaratish joizdir. CHuqur izlanishni ko‘rgan mavzuning yuksak axborot bilan, ma’lum bir kompozitsiya qonunlariga asoslanib, yaqqol va aniq tuzilgan kompozitsiyagina – san’at asari darajasidagi bezakli kompozitsiya bo‘lishi mumkin.

For eskizlar bajarish usullari

Vositasiga qarab eskizlar turli qil bo'lishi mumkin. Rassomga yaqin bo'lgan turli vositalar yordamida tasvirlangan xomaki eskizlar mavjud. Bunday eskizlar faqatgina muallifga tushunarli bo'lgan «xatda» chizilgan bo'lib, ular for-eskizlar (xomaki eskizlar) deb ataladi. For-eskizlar shakl xosil qilish jarayonida yaqqol aniqlanadi, izlanadi. For-eskizdan eskizga o'tish jarayoni tezda sodir bo'lmasligi xam mumkin; qoyalarni izlash oqibatida yanada ko'plab xomaki tasvirlar qilinishi xam mumkindir.

Byerilgan topshiriqqa muvofiq eskizlarda loyiqaning turli kerakli talablari o'z aksini topgan bo'lishi zarur. Masalan, agar eskizda tikuvchilik buyumini bajarish masalasi qo'yilgan bo'lsa, rassomning diqqati yaratilayotgan libosning chiziqli-konstruktiv tomoniga qaratiladi, ya'ni u Model siluetini, sung uning ichki konstruktiv syetkasini ishlab chiqadi. Ushbu eskiz ishchi deb qisoblanib, Model konstruktsiyasi va uning detallari unda aniq aks etadi.

Shunday eskizlar borki uning asosiy vazifasi yangi timsol ustida izlanish, rang yo'nalishi plastikasini va fakturasini topishdir. Ushbu vaziyatda eskizlar rangli qilinib, uni yanada aniqlashtirish uchun turli grafik usullar qo'llanadi.

Eskiz ustida ishlash qator fragmyentli kyetma-kyet ishlarni talab qilib, dastlabki fikrga aniqlik kiritishga yordam beradi. Shakl ustida izlanish turli yullar orqali bajarilishi mumkin, ammo, doim avval uylab qo'yilgan qoyadan kelib chiqib ish yuritish lozimdir.

O'quvchilarning birinchi kursdan uchinchi kursgacha o'qish jarayonida ishchi eskizlari takomillashib borishi lozim. Agarda, boshlanqich kurslarda o'quvchilar detallarni joylashtirish, naqshning joyini topish, fakturani oq-qora ranglarda maqorat bilan ko'rsatib bera olish talab qilinsa, yuqori kurslarga yetib o'quvchilar eskizlari yanada ixcham va lo'nda vositalar orqali: model konturini aniqlashtiruvchi va fikrni to'liq ifoda etuvchi chiziqdar, eskizlarda namoyon bo'layotgan, yanada original va dadil fikrlarga boy bo'lishi darkor. qisqa qilib aytganda, o'quvchi o'zi tomonidan yaratilayotgan eskiz qanday tasnifga egaligini tushungan bo'lib, yetarli darajadagi badiiy maqoratga ega bo'lishi lozimdir.

Lyeonardo da Vinchi so'zi bilan aytganda – «chizish orqali ko'zga aniq bo'lgan iqtiro va qoqishni ko'rsatishga xarakat qilinadi, shu jarayonda qoniqish qosil qilmaguncha biror bir chiziqni qo'shib yoki olib tashlab turish lozim». Bu bilan u eskiz ustida ishlash izlanishlarning mashaqqatli yo'li, yengil-yelpi va badiiylikni buzuvchi fiklarni elakdan o'tkazish kabi jarayonlarni o'tkazishini

tushuntirib byermoqda. Ushbu yo'lda u o'z ustida ishlash oqibatida bir necha bosqichlarni kuzatganligi ma'lum bo'ldi:

1. Badiiy qoyaning rivojlanishi,
2. Badiiy qoqishning rivojlanishi,
3. Artistik tuyquning uyqonishi.

Rasmning tarkibiy qismi eng avval homaki eskizda paydo bo'lib, sung u aniq ishlov beriladi va o'zgaradi. Odatda rang rasmdan so'ng beriladi.

Eskiz ustida ishlash aalam bor tayyor namunalardan olingan chizgilardan boshlanadi. Ushbu namunalardan boy axborot, matyeriallar va manbaalar yiqiladi. Bu jarayon - manbaalar bilan ishlash jarayoni qisoblanadi. Birinchi bosqichda ma'lum bir vazifaga mo'ljallangan «ijodiy papka» yiqiladi. U o'zida libos chizgilari, ranglar majmui, mye'morchilik asarlaridan namunalar, xalq amaliy san'atidan lavqalarni jamlagan bo'lishi lozim.

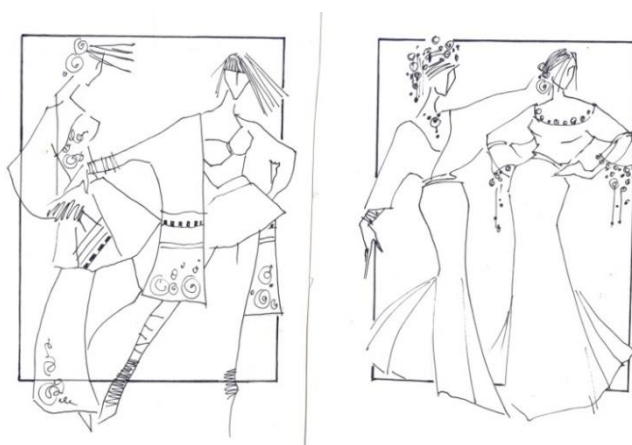
Ishning ikkinchi bosqichi eskizlarda paydo bo'lgan badiiy qoyani rivojlanishiga asoslanadi. Ushbu bosqichda fikrning dastlabki bo'laklari, fragmyentlar, usullar ko'rsatilishi mumkin.

Uchinchi bosqich – nisbat, shakl, naqsh, faktura va konstruktsiyani qisobga olib, yaqlit suratni tasvirlashdir. Bu eskizda turli fikrlarni inobatga olgandagi qakllar qaqida to'liq ma'lumot mujassam etishi lozim.

«Topshiriqning o'z asl shaklini namoyish etishi uchun uning ko'rinishi turli tomonlardan ifodalanishi kerak»- dyeya e'tirof etgan Lyeonardo da Vinchi.

Rassomning fikri matyerialda o'z aksini topishi darkor: shu bilan birga u kerakli badiiy aniqlika ega bo'lishi lozim. Faqat shundagini rassom fikri tomoshabinga yetib boradi. Muqimi, eskizlar badiiy qilma-qillikga egaligi bilan farqlanib, grafik savodiga hos ravishda ishlangan bo'lishi kerak.

Eskiz kompozitsiyadagi muqim grafik vositalardan biri - chiziq va doqdir. Chiziq qoqoz tekisligidagi uch o'lchamli fazoviy shaklni namoyon etishi bilan birga, shartli tekislik shaklida siluetli yechimni ifodalashi qam mumkin. Chiziq va doq shakl xajmi yoki tekislikdagi shartlilikning grafik

tasviri vositasida ma'lum bir ornamental aniqlika ega bo'lib, ularning eskizda joylanishi umumiy naqshlardagi ritmik tuzilishi ba'zi qonuniyatlariga bo'ysunadi (-rasm).

Shunday qilib, tasvirlanayotgan eskiz maydoni bo'yicha eng katta bo'lgan asosiy doq urqusi o'zidan kichik bo'lgan tusli urqularni bo'ysundirib, chiziqlar orqali namoyon bo'lishi lozim. Grafik tasvirlashda chiziq shakli (xajmi), uning fakturaviy aniqligi, naqshinkorligi, plastikasi va nafisligi qisobga olish lozim. Aloqida vaziyatlarda, agarda bizga shaklning siluetli plastikasi muqimroq bo'lsa, chiziq va doq, xattoki uning uch o'lchamli ko'rinishi yo'qotilgan bo'lgan taqdirda qam modaning so'nggi talablariga javob berishi kerak. Biroq, shu ikki vaziyatda qam katta shaklning yaxlitligi qat'iy saqlangan bo'lishi lozim.

Chiziqlar va doqlarning byejirimliligini ochib berish – chizikli rasmga quyilgan qat'i talablardan biridir. Chiziq va doq ritmikasi to'qri topilga bo'lib, uning estetikasi naqshinkor mavzularni o'zida aks ettira olishi lozim.

Mavjudki, doqli rasmlarda doq asosiy ro'l uynab, chiziq ikkinchi darajali vaziyatga tushadi.

Chizikli rasmlar borki, doqlar emas chiziqlar asosiy ro'lni uynaydi.

Chizikli-konstruktiv eskizlar bir rang tusi bilan bajariladi. Chizikli yechim bilan doq o'rtasida mutanosilik mavjuddir. Yengil chiziq o'z kuchi va qalinligi bo'yicha teng bo'lishi mumkin. Buyum silueti sust chizilgan qollarda, chiziq - konstruktiv ishlov berish, yoki fakturani ko'rsatib berish vazifasini oladi. Bu qollarda eskizlar pero, tayoqcha yoki rangli qalamlar bilan silliq sirtli qoqozda bajariladi.

G'oyalarni shaklda namoyon etish printsiplari batamom yetilganidan so'ng, muallifga material (mato, qoqoz va boshqa ashyolar) va timsol aniq bo'lganida, tekislikli eskizdan xajmli shaklga o'tish eqtiyoji o'z-o'zidan paydo bo'ladi. Odatda xajmli eskizlar matoni manyekyenda shakl qidirish orqali bajariladi. Bunda xajmli eskiz tabiiy o'lchamda bo'lib, ignalar yordamida mato zichligi qisobga olinib qoyaga muvofiq ravishda yaratiladi. Shuni aytib o'tish joizki, xajmli eskizdan olgan taasurotlar odatda o'zgacharoq bo'lishi mumkin, chunki rang va tekislikda gi shakllar qissiyotini namoyish etish birmuncha mushkuldir, shuning uchun, rassom eskizlar tasvirini yaratishda barcha matyeriallar imkoniyatlarini yangi shakllar ustida izlanishi jarayonida qisobga olishi maqsadga muvofiqdir.

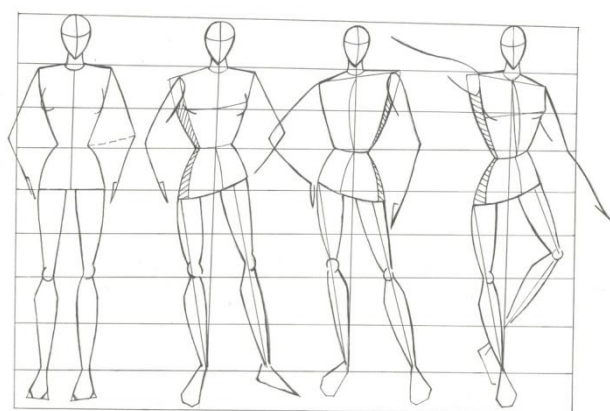
5-mavzu. Inson qomatini grafik usulda tasvirlash

(4 soat)

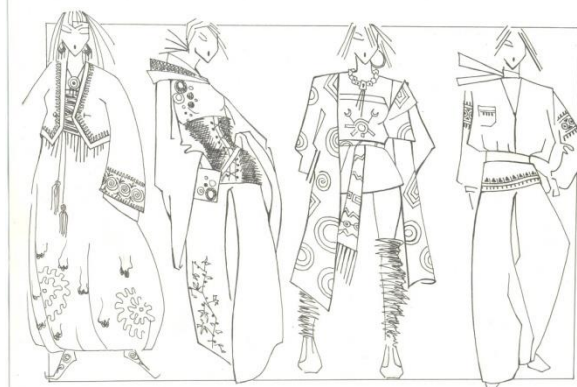
Inson qomatini tasvirlashda biz qalam tasvir rang tasvir kursidan xabardor bo'lishimiz kerak. Sodda qomatni tasvirlaishdan boshlab, to ularni inson anatomiyasiga qos chizish albatta, murakkab, ko'p izlanish va ustida ishlash talab etadigan jarayondir. Inson fantaziyasidagi tasvirni yaqqol va aniq, o'zi istaganday tushirishi uchun, u tinmay qomat tasvirlari bilan shuqullanib turishi darkordir. O'quvchilar xar kuni kamida 10–15 minut albatta tasvirlar ishlashga vaqt ajratish joiz, aks qolda amaliyotsiz, xech qanday natijaga erishib bo'lmaydi. Xar bir tasvirda rassom o'z ijodiga ilqom ola bilishi kerak.

rasmda inson qomatini tuzishning sodda ko'rinishlari aks etgan. qomat tuzishda yordamchi chiziqlardan foydalaniladi. Yordamchi chiziqlar o'lchamlari

boshning o'lchamidan olinib gorizontol ravishda chizib chiqiladi. Bosh va yelka qismlari tasviri tushirilgandan so'ng tayanch chiziq chiziladi, bu tayanch chiziq qomatni mustaxkam yerda turishini ta'minlaydi. Bel kyengligi o'lchami bosh qism kyengligidan olinadi, va qomat rasmda

ko'rsatilganday quriladi. Tirsaklar bel satxida turishi kerak. qomatning tayanch chiziqi ung, yoki chap oyoqqa kelib tushishidan uning turlicha rakurslari (ko'rinishlari) qosil bo'ladi. So'ngra sekin asta, tayyor qomatga liboslar kiygiziladi, bu yerda libosning komatga mos joylanishi, faraz qilinayotgan mato fakturasi, zichligi xam e'tiborga olinadi. Ushbu usulda komatning tuzilishi kerakli natija berishi uchun, faqatgina uning o'zini turli rakurslarda turganini 100–150ta tasvirini bajarish muqim, shunda qomatning kerakli nisbatlarni joy joyida qo'llash, chizish jarayonida o'z o'zidan avtomatik qosil bo'ladi, va o'quvchi-rassom endi komatga emas

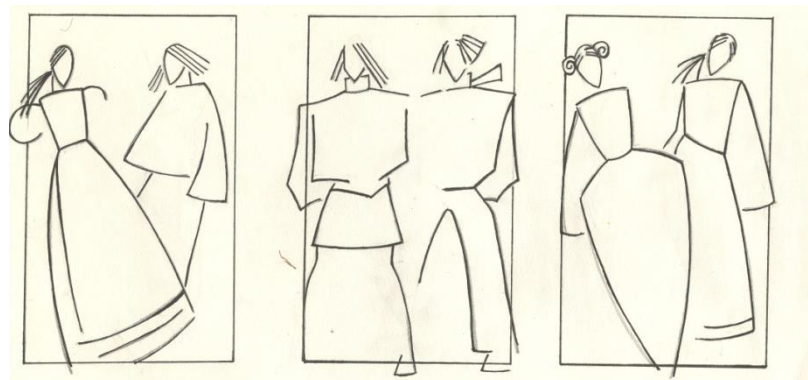
yaratilayotgan kompozitsiya timsolining yaqqol chiqishiga o'y-fikrlarini va maqoratini sariflaydi. Libos shakllarini formatga joylashtirish

Shakllarni qoqoz formatida komponovkalashtirish uchun, o'ylanayotgan dastlabki fikr tasvirga tushiriladi, bu qomaki qoya ishlov byerilib, o'ylanayotgan libos silueti chiqariladi. Siluetlar turli qil bo'lishi mumkin, ammo bir qoqoz formatida qomponovkalashtirish uchun tanlangan siluetlar, bir birini to'ldirib tura olishi kerak, ya'ni xajmli va vazni oqir bo'lgan

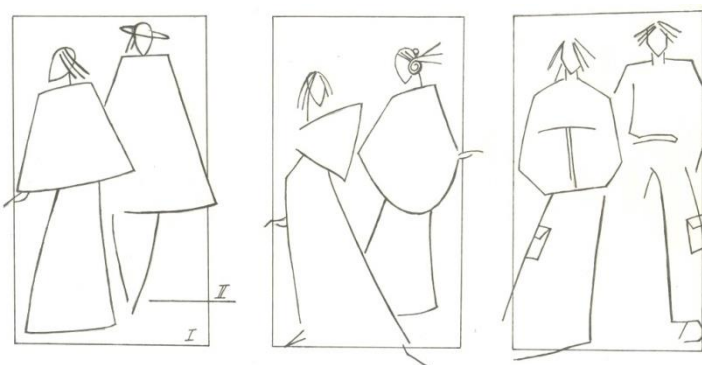
libos shakli yonida yengil va xajmi kichkina libos shaklini joylashtirishimiz mumkin. Shuningdek libos shakli bir biriga nisbatan kontrast bo'lmagan taqdirda, ularni badiiy qissiyot va intuitsiya orqali bir biriga moslab olib, komponovkalashtirishimiz

mumkin. Bunda kompolnovkalashning usullaridan fodalaniladi:

1. Bir planli komponovkada libos shakllari bir qatorda joylashgan (rasm-a). Bu yerda asosiy, byejirim va yorqinroq ko'ringan libos birinchi planga chiqib turadi, ikkinchi libos shakli uni to'ldirib turishi lozim.

2. Ikki planli komponovkada libos shakllari ikki qatorda joylashgan (rasm-b). Asosiy libos bir qator oldinroqqa chiqib turadi, ikkinchi shakl uning orqasida joylashib, uni to'ldirib turadi.

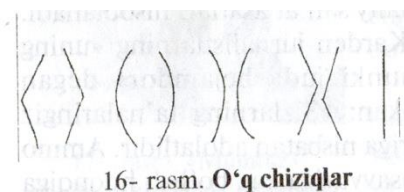

3. Ko'p planli komponovka usuli ko'pincha saxnaviy ko'rinishlarni kyengroq yoritib berish uchun qo'llaniladi, bunda asosiy libos shakli birinchi planga joylashtirilib, ularni to'ldirib turish uchun orqa fonga massovkalar, ya'ni batafsil yoritilishi shart bo'lmagan liboslar, yoki ikkinchi darajali qaxramonlar joylashtiriladi.

Komponovkalash jarayonida libosda asosiy shakl, ya'ni xajm jixatdan boshqa shakllarga nisbatan yirikroq bo'lgan shakl ajratib olinib, xajm jixatdan

ikkinchi va uchinchi o'rinda turuvchi shakllar yirik shaklga nisbatan joylashadi. So'ng yordamchi detallar bilan libos kompozitsiyasi yaqqolroq chiqishi uchun to'ldiriladi (rasm).

Kompozitsiyada xaraktyerni, ya'ni libos shakllaridagi mazmun, yoki qaxramonlar qissiyotlarini yaqqolroq tasvirlashda o'q chiziqlardan foydalanish mumkin (rasm). Bu yerda chiziqlar libos kompozitsiyasining markazidan o'tadi. Ikkita libos shakli formatga siqmaganda asosiy libos shaklini (yoki xajmliroq ko'ringan libos shaklini) ustiga chiqaramiz. Komponovkalar statik ko'rinishda bo'lishi xam mumkin, bunda libos shaklini bir asosiy geometrik figuraga to'qirib olamiz. Geometrik figuralar formatda to'liq o'z joyini topgandan so'ng, ulardan nazarda tutilayotgan qoyaning siluetini aniqlashtirishga o'tiladi. Fikrlanayotgan qoyaning moqiyati yo'qolib kyetmasligi uchun, siluet ichida libos shaklini yaqqollashtirib, undagi fason, konstruktiv va dekorativ chiziqlari aniqlanadi.

6-mavzu. Dizayn turlarining kompozitsiyasini tuzishdagi umumiy qoidalari (2 soat)

Insondagi did va go'zallikka bo'lgan qissiyoti, uning butun umri davomida myexnatdagi, turmushdagi, omma bilan oloqadagi va dam olish paytidagi faoliyati jarayonida shakllanib boradi. Aynan myexnat tufayli, inson go'zallik yaratuvchisi bo'lib qolgan. Inson o'zligining estyetik tarbiyasini shakllantirishda ilm va fan vositalarining juda boy xazinasini mavjuddir. Shulardan eng muximi badiiy madaniyatning asosiy tarkibi bo'lmish – san'atdir. San'at inson xayotida estyetikani uyqotadi va estyetik tushunchalarni rivojlantiradi, tabiatni syevishni o'rgatadi. U estyetik didning muqim faktoridir. Estyetik did xayotiylikka inson nuqtai nazaridan go'zallik, qunuklik, kulguliylik, motamlilik kabi tasavvurlaridan kelib chiqib, baxo beradi. Estyetik didning zamonaviyligi tyexnika, ilm fan rivojlanishi, ijtimoiy turmush sharoit tarzi bilan qattiq boqliq.

Dastavval, san'at asari yaratayotgan insonning o'zi didga ega bo'lishi kerak, chunki u o'z asarlarida, shu asarning inson tomonidan qis qilinishini “dasturlaydi” va qaysidir ma'noda omma estyetik didining suratini belgilab beradi. Insonning qayotiy eqtiyojlariga javob byeruvchi, uning atrofini o'rab turgan buyumlar maqsulini yaratayotgan rassom – Modelyer, konstruktor, tyexnologlar va boshqalar

o'zlikni shakllantirish jarayoniga qissasini qo'shuvchi mutaxassislariga xam aynan shu talablar qo'yiladi. Xar bir inson, o'z estyetik didini shakllantirib, boyitib, zamonaviylashtirib borishi darkor. Buyumlar olami inson bilan uyqunlashtirishning maqsadi – insonning shu buyumlar olami bilan o'zaro boqliqlikni, ta'minlash, uning ishda, o'qishda, turmushda va dam olishda eng samarali tashkil qilishdir. Muqimi buyumning insonga xizmat qilishidir, insonning buyumga xizmat ko'rsatishi emas.

Shunday qilib, buyumlar olamini uyqunlashuvi faqatgina moddiy – tyexnik emas, balki ijtimoiy barkamollik bilan xam boqliq. Bu baramollik insonlarning ijtimoiy tizimi tomonidan belgilanadi, ya'ni insonning ijtimoiy qatlami xam, uning didi shakllanishiga ta'sir etadi. Buyumlar olamining eng asosiy tarkibidan bo'lmish – Libos – inson o'zligining estyetik tarbiyasini shakllantirish vositasi qisoblanadi. Aniq va obrazi topilgan libos inson ichki go'zallik dunyosini va uning shaxsiy izzatini yoritib berishga qodir.

Libos – ma'lum bir o'zigi xos obrazi topilgan majmua, uning diqqat markazida esa – insondir. Ushbu majmua o'zida kiyim, oyoq kiyim, soch turmagi, grim, aksyessuarlarni birlashtirib ma'lum bir utyelitar – estyetik vazfani o'zida aks ettiradi. U rassom-Modelyerning o'ziga xos bir ijodiyot faoliyatining maqsulidir. Libos san'atning yaratilishi, yaratuvchidan yuksak maqorat, bilm, kuchli fikrlash qobiliyati, fantaziya va did talab etadi. Uni yaratishda badiiy sifatlari – rangi, fakturasi, tuzilishi, surati turlicha bo'lgan ashyolardan foydalaniladi. Libosni quddi badiiy majmua sifatida yaratilishida, liboslar bo'yicha rassom uning kompozitsion shakllarni uyqunligiga, badiiy yaxlitlik va mutanosibligiga erisha turib, u rang t uslari, rang uyqunliklari masalasini xam yechishi darkor.

Kiyim – insonning shaxsiyatini aks ettiruvchi va uni tabiyat va atrof muqitning noqulayliklaridan ximoya qiluvchi. tyeri ustidagi sun'iy qatlam, moddiy sirtlar tizimidir.

Oyoq kiyim – inson oyoqini tashqi muqitdan saqlovchi, uning xarakatini qulaylashtirib, shu bilan birga, utyelitar – estyetik vazifani bajaruvchi qobiqdir.

Aksyessuarlar – libos qo'shimchalari: sharf, ro'mol, dastro'mol, bosh kiyim, buyinboq, soyabon, ko'zoynak, paypoq kabilardir.

Libos majmui – uning kompozitsion tuzilishining ma'lum bir davr insonining obrazi, Inter'yer yoki ekstyer'yer atrof muqitlarining oqangiga uyqun bo'lganligini ifoda ettirishi lozim.

Libos komplyekti – libos elementlarining ma'lum bir uslubiy yaxlitlikdan, yoki ma'lum bir alomatlar (matolar, libos vazfasi, ranglar) birlashuvidan tuzilgan yiqilmadir. Komplyektga kiruvchi libos bo'laklari, o'zaro almashuvchan bo'lib,

ularni unga ayrim buyumlarni kiritish, yoki olish mumkin, bu qolda kompyektning majmuadan farqli ularoq, yaxlitligi buzulmaydi.

To'plam – bu yagona yechim, uslub, konstruktsiya, asos, ashyo tarkibi asosida tuzilgan ma'lum bir, yoki turli vazifaga moslangan modellar syeriyasidir. Yangi to'plamning tuzilishi – bu izlanuvchanlik, yangi kashfiyotlar va eng maqbulini tanlash jarayonida vujudga keladi.

Uslub (stil) – yuqorida aytib o'tganimizday, tarix va davrning o'ziga qos ijtimoiy, iktisodiy tuzilish bilan belgilangan badiiy tilidir.

Bugungi kunda insonlarning asosiy qismi ancha shakllangan didga egaligini ko'ramiz. Tashqi ko'rinishdan bu kim, muqandis, olim yoki oddiy ishchi, ekanligini farqlash qiyin. Libosning estyetik vazifasi shundaki, u madaniyatning boshqa omillari bilan birga insonning ruqiy boyligi va go'zalligini yuzaga chiqarib, uning qiyofasini atrof muqit bilan uyqun boqlanishga yordam berishdir.

IV. KO'CHMA MATERIALLAR

1-mavzu. Dizayn turlarining kompozitsiyasini tuzishdagi umumiy qoidalari (2 soat)

Tayanch iboralar:rang, yorug'lik, yechim, prizma, burilish(ranglarning sinishi), to'lqin uzunligi, ton, simul'tanlik1676 yilda janob Isaak Nyuton uch qirrali prizma orqali quyosh nurini to'plab, unda spektr ranglari tizimi mavjudligini aniqladi. Bunday spektrda barcha ranglar (yetti tusli) mavjud bo'lib, unda faqat qirmizi rang yetishmas edi.

Nyuton o'z tajribasini (1 - rasm) quyidagicha yaratdi: quyosh nurini tor teshikchadan prizmaga boshqardi. Yuborilgan nur dastasi prizmada spektr rangli nurlarga aylanib u ekranga boshqarilganda yettita rang tasviri paydo bo'ldi. Uzluksiz rangli lenta qizil rangdan boshlanib zarg'aldoq, sariq, yashil, ko'k ranglari orqali o'tib binafsha rangi bilan tugaydi. Agar bu nurlarni yig'uvchi linza orqali ekranga yuborganda unda yana oq nur paydo bo'ladi. Bu ranglar yorug'likning sinishi (burilishi) oqibatida yuzaga kelgan edi.

Ranglarni boshqacha fizikaviy hosil qilish yo'llari ham mavjud, masalan interferenlash, difraktsiyalalash, polyarizatsiyalash va flyuorestsenciyalash jarayonlari bilan bog'liq. Agar biz spektrni ikki qismga masalan: qizil, sariq va yashil

ko'k - binafshaga bo'lib (ajratib) ularni maxsus linzada yig'sak biz ikki yig'ma ranglar guruhlarini olamiz, bularning aralashmasi yana oq rangga aylanadi.

Ikki rang birikmasidan oqqa aylanish sodir bo'ladi, bular to'ldiruvchi ranglar deb ataladi.

Biz spektrdan biror rangni, masalan yashilni chiqarib tashlab va ularni ya'ni qizil, zarg'aldoq, sariq, ko'k va binafsha ranglarini linza orqali birlashtirsak biz qizil rangini olamiz, ya'ni olingan rang chiqarilgan rangga nisbatan to'ldiruvchi rang hisoblanadi. Agar biz sariq rangni chiqarib tashlasak, qolgan qizil, zarg'aldoq, yashil, ko'k va binafsha ranglari aralashmasi binafsha rangni sariq rangini to'ldiruvchisidir. Har bir rang boshqa barcha ranglar aralashmasiga nisbatan to'ldiruvchidir. Aralashgan rangni alohida tuzilmalarini (tarkibini) biz anglay olmaymiz. Bu borada ko'zni musiqa eshitayotgan, ya'ni har qanday akkord tovushni ajrata olish imkoniyatiga ega bo'lgan - quloqqa nisbatan farqlanishini misol keltirish mumkin.

Turli ranglar muayyan xildagi elektromagnit to'lqinlari orqali yuzaga keladi. Inson ko'zi yorug'likni, to'lqin uzunligining faqat 400dan 700 millimikronigacha qabul qila oladi.

1mikron yoki $1 \mu\text{m} = 1/1000\text{mm} = 1/1000000\text{m}$. 1 millimikron yoki $1 \text{mm} = 1/1000000 \text{m}$.

Alohida har bir spektr rangiga tegishli to'lqin uzunligi, har bir prizmatik rang uchun bir sekunddagi tebranish miqdori quyidagicha xarakteristikaga ega:

Rang - λ dagi to'lqin uzunligi (bir sekunddagi tebranish chastotasi) qizil - 800 ... 650 (400...470 mlrd.)

Zarg'aldoq - 640...590 (470...520 mlrd.)

Sariq - 580...550 (520... 590 mlrd.)

Yashil - 530...490 (590...650mlrd.)

Havorang - 480... 460 (650...700 mlrd.)

Ko'k - 450...440 (700...760 mlrd.)

Binafsha - 430...390 (760...800 mlrd.)

Qizil va binafsha ranglari chastotasi nisbatlari taxminan 1:2, ya'ni xuddi musiqa oktavasiga o'xshash.

Har bir rang o'z to'lqinlarining uzunligi bilan xarakterlanib, ya'ni qat'iy to'lqin uzunligi yoki tebranish chastotasiga ega bo'ladi. Yorug'lik to'lqinlari o'zining xususiy rangiga ega bo'lmaydi. Rang faqatgina to'lqinlarining inson ko'zi bilan qabul qilinish jarayonidagina namoyon bo'ladi. Ammo qanday bu to'lqinlarning anglab olinish jarayoni hali to'la o'rganilmagan. Biz rang farqlarini faqat rang sezgilari sanoq sifatlarining farqlanishi orqali idrok qilamiz. Endi jismlar gavdasining ranglari haqidagi muhim masalani o'rganamiz. Masalan agar biz qizil va yashil nurlarni o'tkazadigan fil'trlarni vol'ta yoyi (elektr yoyi) oldiga qo'ysak bunda ikkala fil'trlar birgalikda qora rangni yoki qorong'ilikni beradi. Qizil rang o'z intervaliga taalluqli o'xshash nurlarinigina o'tkazadi, yashil fil'tr esa, yashil bo'lmagan barcha ranglarni tutib qoladi. Shunday qilib barcha nurlar tutib qolinib biz faqat qorong'ilikka erishamiz. Fizik eksperimentdan keyin

yutiladigan ranglar ajralgan (вычитаемые) ranglar deb ataladi. Jism ranglari asosan to'liqlarning yutilishi jarayonida uzuni namoyon bo'ladi. Qizil idishning aynan qizil bo'lib ko'rinishi, uning yorug'lik nurlaridagi barcha ranglarni yutib faqat qizil nurni aks etdirishidadir. Biz "bu piyola qizil" deganda aslida, piyola yuzasining molekulyar tuzilishi shundayki, u yorug'lik nurlarini qizildan boshqa barchasini yutib faqat qizilni o'zida aks etdirayotganligini ko'zda tutamiz. Piyola esa aslida hech qanday rangga ega emas. Rang faqat yorug'lik tushishi orqali sodir bo'ladi. Agar qizil qog'ozga (uning yuzasi qizildan boshqa nurlarni yutayotgan) yashil nur tushirsak unda u qora bo'lib ko'rinadi. Chunki yashilning tarkibida qizil nurlarga taalluqli nurlar mavjud bo'lmaganligi tufayli qog'oz uni aks etdira olmaydi. Barcha rangtasvir bo'yoqlari pigmentli yoki moddiydir. Ular singuvchi (yutuvchi) bo'lib, ularni aralashganda bo'yoqlarni ajralgan ranglar qoidalariga amal qilish lozim. Qachonki to'ldiruvchi (aralashma) bo'yoqlar yoki uch asosiy ranglar, qizil, sariq, ko'k ranglar kombinatsiyasi - ma'lum bir miqdorda aralashganda, uning natijasida qoraga aylanadi. Prizma orqali olingan Nyuton eksperimenti, nomoddiy ranglari aralashmasi esa aksincha oq rangni beradi. Chunki bu yerda ranglar birlashuvi ajratilishga emas, balki qo'shilish tamoyiliga asoslanadi.

Rang va ranglar ta'siri

Rang tushunchasi odatda fizik va ximik tavsifga va tahlilga ega, ma'lum rangli pigment yoki ashyoni atashda qo'llaniladi. Inson ko'zlari va ongida paydo bo'luvchi rangni idrok qilish o'z - o'zidan insoniy mazmunni kashf etadi. Ammo ko'zlar va miya kontrastlarni taqqoslash vositasida ranglarni aniq farqlashga kelishi mumkin.

Xromatik rangni ahamiyati va qiymati faqatgina uning ma'lum bir axromatik - qora, oq yoki kulrangga taqqoslanishi, bir yoki bir necha boshqa xromatik ranglarga nisbati orqali aniqlanishi mumkin.

Rangni, uning fizikaviy - ximik realligiga qarama qarshi o'laroq idrok qilish, bu psixofiziologik reallik hisoblanadi. Rangni psixofiziologik realligi esa - bu aynan men atagan rang ta'sirchanligining o'zginasidir.

Biror rang (цветкактаковой) va rangni ta'sir etishi faqat garmonik yarimtuslar mavjud bo'lgan holdagina sodir bo'ladi. Boshqa hollarda rang bir lahzada o'zgacha, yangi tus oladi. Bunga bir necha misollar keltiramiz. Ma'lumki, oq kvadrat qora fonda, xuddi shu o'lchamdagi qora kvadrat oq fondagiga qaraganda kattaroq bo'lib ko'rinadi. Bunda oq rang nurlanib o'z chegaralarini kengaytiradi. Qora esa o'zi egallagan tekislikda qisqarish ko'rinishini hosil qila boshlaydi. Och kulrang oq fonda qoramtir bo'lib ko'rinsa, shu kvadratning o'zi, ya'ni och kulrang kvadrat qora fonda ocharib ko'rinadi. 58 rasmda sariq kvadrat oq va qora fonda berilgan. Oq fonda u yengil, nozik issiq taratib, qoramtirroq

ko'rinadi. Qora fonda esa o'ta yorqin, sovuq, agressiv (tajovuzkor) xarakterda bo'lib ko'rinadi.

2-mavzu. For eskizlar bajarish usullari

(2 soat)

Vositasiga qarab eskizlar turli qil bo'lishi mumkin. Rassomga yaqin bo'lgan turli vositalar yordamida tasvirlangan xomaki eskizlar mavjud. Bunday eskizlar faqatgina muallifga tushunarli bo'lgan «xatda» chizilgan bo'lib, ular for-eskizlar (xomaki eskizlar) deb ataladi. For-eskizlar shakl xosil qilish jarayonida yaqqol aniqlanadi, izlanadi. For-eskizdan eskizga o'tish jarayoni tezda sodir bo'lmasligi xam mumkin; qoyalarni izlash oqibatida yanada ko'plab xomaki tasvirlar qilinishi xam mumkindir.

Byerilgan topshiriqqa muvofiq eskizlarda loyiqaning turli kerakli talablari o'z aksini topgan bo'lishi zarur. Masalan, agar eskizda tikuvchilik buyumini bajarish masalasi qo'yilgan bo'lsa, rassomning diqqati yaratilayotgan libosning chiziqli-konstruktiv tomoniga qaratiladi, ya'ni u Model siluetini, sung uning ichki konstruktiv syetkasini ishlab chiqadi. Ushbu eskiz ishchi deb qisoblanib, Model konstruktsiyasi va uning detallari unda aniq aks etadi.

Shunday eskizlar borki uning asosiy vazifasi yangi timsol ustida izlanish, rang yo'nalishi plastikasini va fakturasini topishdir. Ushbu vaziyatda eskizlar rangli qilinib, uni yanada aniqlashtirish uchun turli grafik usullar qo'llanadi.

Eskiz ustida ishlash qator fragmyentli kyetma-kyet ishlarni talab qilib, dastlabki fikrga aniqlik kiritishga yordam beradi. Shakl ustida izlanish turli yullar orqali bajarilishi mumkin, ammo, doim avval uylab qo'yilgan qoyadan kelib chiqib ish yuritish lozimdir.

O'quvchilarning birinchi kursdan uchinchi kursgacha o'qish jarayonida ishchi eskizlari takomillashib borishi lozim. Agarda, boshlanqich kurslarda o'quvchilar detallarni joylashtirish, naqshning joyini topish, fakturani oq-qora ranglarda maqorat bilan ko'rsatib bera olish talab qilinsa, yuqori kurslarga yetib o'quvchilar eskizlari yanada ixcham va lo'nda vositalar orqali: model konturini aniqlashtiruvchi va fikrni to'liq ifoda etuvchi chiziqlar, eskizlarda namoyon bo'layotgan, yanada original va dadil fikrlarga boy bo'lishi darkor. qisqa qilib aytganda, o'quvchi o'zi tomonidan yaratilayotgan eskiz qanday tasnifga egaligini tushungan bo'lib, yetarli darajadagi badiiy maqoratga ega bo'lishi lozimdir.

Lyeonardo da Vinchi so'zi bilan aytganda – «chizish orqali ko'zga aniq bo'lgan iqtiro va qoqishni ko'rsatishga xarakat qilinadi, shu jarayonda qoniqish qosil qilmaguncha biror bir chiziqni qo'shib yoki olib tashlab turish lozim». Bu bilan u eskiz ustida ishlash izlanishlarning mashaqqatli yo'li, yengil-yelpi va

badiiylikni buzuvchi fikrlarni elakdan o'tkazish kabi jarayonlarni o'tkazishini tushuntirib byermoqda. Ushbu yo'lda u o'z ustida ishlash oqibatida bir necha bosqichlarni kuzatganligi ma'lum bo'ldi:

1. Badiiy qoyaning rivojlanishi,
2. Badiiy qoqishning rivojlanishi,
3. Artistik tuyquning uyqonishi.

Rasmning tarkibiy qismi eng avval homaki eskizda paydo bo'lib, sung u aniq ishlov beriladi va o'zgaradi. Odatda rang rasmdan so'ng beriladi.

Eskiz ustida ishlash aalam bor tayyor namunalardan olingan chizgilardan boshlanadi. Ushbu namunalardan boy axborot, matyeriallar va manbaalar yiqiladi. Bu jarayon - manbaalar bilan ishlash jarayoni qisoblanadi. Birinchi bosqichda ma'lum bir vazifaga mo'ljallangan «ijodiy papka» yiqiladi. U o'zida libos chizgilari, ranglar majmui, mye'morchilik asarlaridan namunalar, xalq amaliy san'atidan lavqalarni jamlagan bo'lishi lozim.

Ishning ikkinchi bosqichi eskizlarda paydo bo'lgan badiiy qoyani rivojlanishiga asoslanadi. Ushbu bosqichda fikrning dastlabki bo'laklari, fragmyentlar, usullar ko'rsatilishi mumkin.

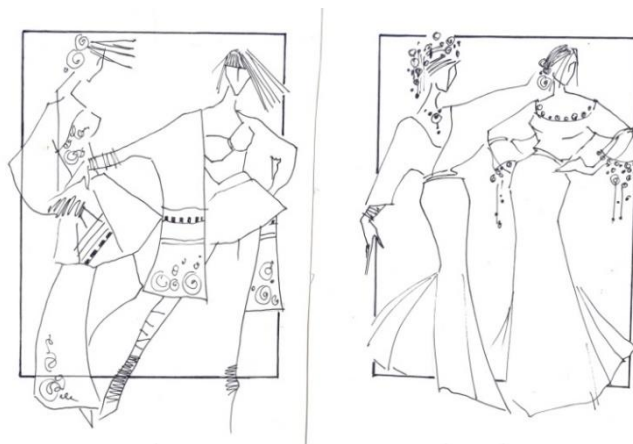
Uchinchi bosqich – nisbat, shakl, naqsh, faktura va konstruksiyani qisobga olib, yaqlit suratni tasvirlashdir. Bu eskizda turli fikrlarni inobatga olgandagi qakllar qaqida to'liq ma'lumot mujassam etishi lozim.

«Topshiriqning o'z asl shaklini namoyish etishi uchun uning ko'rinishi turli tomonlardan ifodalanishi kerak»- dyeya e'tirof etgan Lyeonardo da Vinchi.

Rassomning fikri matyerialda o'z aksini topishi darkor: shu bilan birga u kerakli badiiy aniqlika ega bo'lishi lozim. Faqat shundagini rassom fikri tomoshabinga yetib boradi. Muqimi, eskizlar badiiy qilma-qillikga egaligi bilan farqlanib, grafik savodiga hos ravishda ishlangan bo'lishi kerak.

Eskiz kompozitsiyadagi muqim grafik vositalardan biri - chiziq va doqdir. Chiziq qoqoz tekisligidagi uch o'lchamli fazoviy shaklni namoyon etishi bilan birga, shartli tekislik shaklida siluetli yechimni ifodalashi qam mumkin. Chiziq va doq shakl xajmi yoki tekislikdagi shartlilikning grafik tasviri vositasida ma'lum bir ornamental aniqlika ega bo'lib, ularning eskizda joylanishi umumiy naqshlardagi ritmik tuzilishi ba'zi qonuniyatlariga bo'ysunadi (-rasm).

Shunday qilib, tasvirlanayotgan eskiz maydoni bo'yicha eng katta bo'lgan asosiy

doq urqusi o'zidan kichik bo'lgan tusli urqularni bo'ysundirib, chiziqlar orqali namoyon bo'lishi lozim. Grafik tasvirlashda chiziq shakli (xajmi), uning fakturaviy aniqligi, naqshinkorligi, plastikasi va nafisligi qisobga olish lozim. Aloqida vaziyatlarda, agarda bizga shaklning siluetli plastikasi muqimroq bo'lsa, chiziq va doq, xattoki uning uch o'lchamli ko'rinishi yo'qotilgan bo'lgan taqdirda qam modaning so'nggi talablariga javob berishi kerak. Biroq, shu ikki vaziyatda qam katta shaklning yaxlitligi qat'iy saqlangan bo'lishi lozim.

Chiziqlar va doqlarning byejirimlilikini ochib berish – chizikli rasmga quyilgan qat'i talablardan biridir. Chiziq va doq ritmikasi to'qri topilga bo'lib, uning estetikasi naqshinkor mavzularni o'zida aks ettira olishi lozim.

Mavjudki, doqli rasmlarda doq asosiy ro'l uynab, chiziq ikkinchi darajali vaziyatga tushadi.

Chizikli rasmlar borki, doqlar emas chiziqlar asosiy ro'lni uynaydi.

Chizikli-konstruktiv eskizlar bir rang tusi bilan bajariladi. Chizikli yechim bilan doq o'rtasida mutanosilik mavjuddir. Yengil chiziq o'z kuchi va qalinligi bo'yicha teng bo'lishi mumkin. Buyum silueti sust chizilgan qollarda, chiziq - konstruktiv ishlov berish, yoki fakturani ko'rsatib berish vazifasini oladi. Bu qollarda eskizlar pero, tayoqcha yoki rangli qalamlar bilan silliq sirtli qoqozda bajariladi.

G'oyalarni shaklda namoyon etish printsiplari batamom yetilganidan so'ng, muallifga material (mato, qoqoz va boshqa ashyolar) va timsol aniq bo'lganida, tekislikli eskizdan xajmli shaklga o'tish eqtiyoji o'z-o'zidan paydo bo'ladi. Odatda xajmli eskizlar matoni manyekyenda shakl qidirish orqali bajariladi. Bunda xajmli eskiz tabiiy o'lchamda bo'lib, ignalar yordamida mato zichligi qisobga olinib qoyaga muvofiq ravishda yaratiladi. Shuni aytib o'tish joizki, xajmli eskizdan olgan taasurotlar odatda o'zgacharoq bo'lishi mumkin, chunki rang va tekislikda gi shakllar qissiyotini namoyish etish birmuncha mushkuldir, shuning uchun, rassom eskizlar tasvirini yaratishda barcha matyeriallar imkoniyatlarini yangi shakllar ustida izlanishi jarayonida qisobga olishi maqsadga muvofiqdir.

VI. KEYSLAR BANKI

Keys.

Dizaynerlarni dizayn nazariyasi asoslari, perespektiva, yorug'lar, yarim soyalar, reflekslar va soyalar nazariyasi hamda chizmatasvirning texnika va texnologiyasi haqida tanishtirib borish;

Milliy natyurmortni tasviriy san'at o'qitishning zamonaviy texnologiyasini qo'llanilishini tushuntirish;

3. Kelajakdagi mustaqil ishlar asosini yaratish uchun Dizaynerlarga amaliy mashg'ulotlar asosida zaruriy bilimlarni berish.

Кейсни бажариш босқчилари ва топшириқлар:

- Кейсдаги муаммони келтириб чиқарган асосий сабабларни белгилаш (индивидуал ва кичик гуруҳда).
- Dizaynerlarga амалий машғулотлар асосида зарурий билимларни бериш.

Dizayn turlari va sohalarini rivojlantirish metodikasi dasturi:

1. Tinglovchiga tasvirlanayotgan buyumlarning tekislik va kengliklariga tushayotgan yorug'liklar va ulardagi tusalarning xususiyatlarini bir-biriga aloqadorligini hisobga olishni tushuntirish;

2. Dizaynerlarni chizmatasvir nazariyasi asoslari, perespektiva, yorug'lar, yarim soyalar, reflekslar va soyalar nazariyasi hamda chizmatasvirning texnika va texnologiyasi haqida tanishtirib borish;

3. Kelajakdagi mustaqil ishlar asosini yaratish uchun Dizaynerlarga amaliy mashg'ulotlar asosida zaruriy bilimlarni berish.

Mashg'ulot paytida:

Tinglovchi va talabalarning asosiy va yuqori amaliy bilimlardan qoniqish hosil qilishlari uchun o'quv ustaxonasi kerakli yorug'lik va chizmatasvirda qo'llaniladigan zarur jihozlar bilan ta'minlanishi kerak.

Ishlatiladigan ashyolar;

har xil yumshoqlikdagi oddiy grafitli qalamlar, ko'mir, sous, sagina. planshet, qog'oz, o'chirgich.

chizmatasvir ishlash uchun dastgoh (molbert).

3-ilova

TOIFALASH JADVALI VA KONSEPTUAL JADVALINI - guruhlarga qo‘llash, o‘rganilayotgan hodisa, tushuncha, fikrlarni ikki va undan ortiq jihatlari bo‘yicha taqqoslashni ta‘minlaydi. Tizimli fikrlash, ma‘lumotlarni tuzilmaga keltirish, tizimlashtirish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

TOIFALASH JADVALI VA KONSEPTUAL JADVAL.

1-guruh

Interyer, kompozitsiyasi mavzusida ishlash zamonaviy pedagogik texnologiyalarni izohlang.

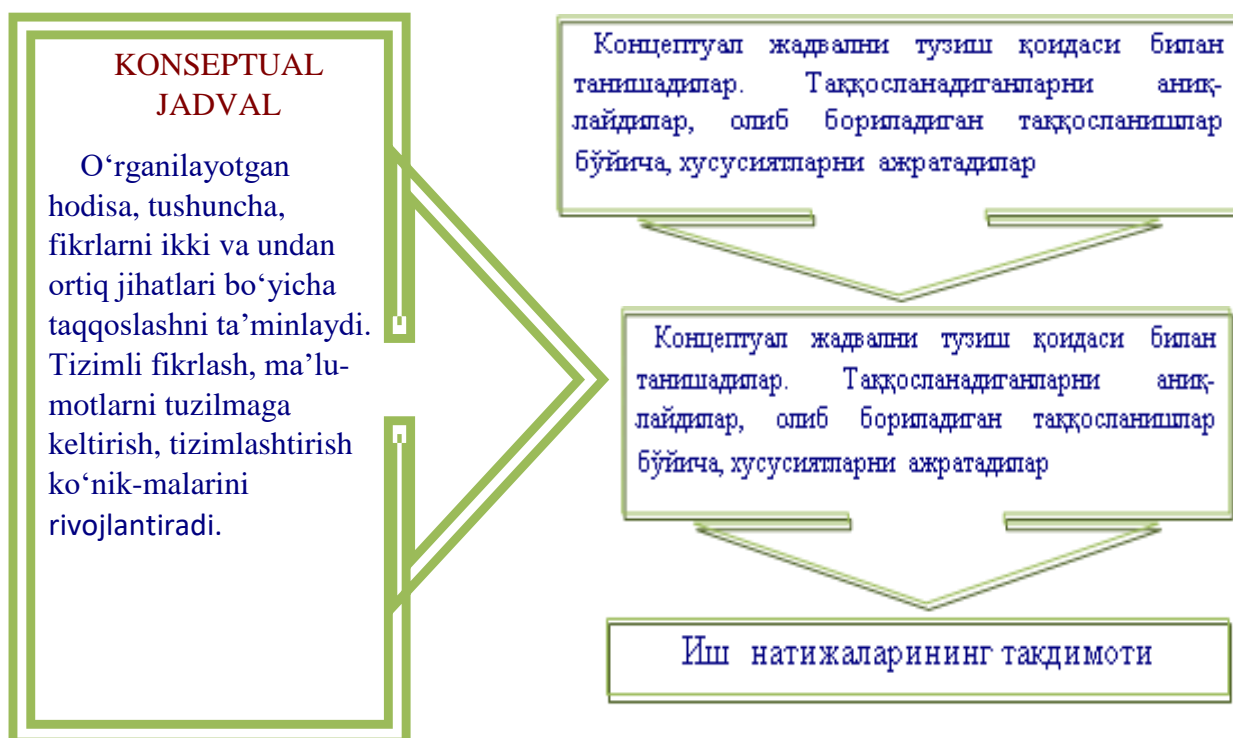
2-guruh

Interyer kompozitsiyasi mavzusida ishlash zamonaviy pedagogik texnologiyalarda tasvirlash.

TOIFALASH JADVALI

Perespektiva turlari.		
Chiziqli perespektiva	Fazoviy perespektiva	Perespektivada tasvirni o‘zlashtirish:

Giometrik qurilish uslubida	Tasviriy san'at tur va janr, asarlarida kuzatuvchidan uzoqlashgan sari havo muxiti ta'sirida tus va ranglarni o'zlashtirishni o'rganadi.	Ufq chizig'i, kesishish nuqtasi, kartina tekisligi, ko'rish nuqtasi, ko'rish maydoni
-----------------------------	--	--

KONSEPTUAL JADVAL

Interyer, kompozitsiyasi mavzusida ishlash	Interyerda, toifalar, ajralib turadigan belgilar va shu kabilar	
	Pedagogik vazifa	Amalga oshiriladigan ishlar
Interyer, kompozitsiyada to'g'ri ko'rish idrokini rivojlantirish	Interyerda rang, shakllar va miqdor, o'lchamni bilish	Xonadagi ichki ko'rinishni to'g'ri topish, Interyer, kompozitsiyasida ishlash noto'g'ri joylashgan buyumlarni aniqlash, xonadagi buyumlarni yetmagan elementlarini tasvirlash.

Ko'rish xotirasi hajmini kengaytirish va uni aniqlashtirish	Xonadagi buyumlarni shakllarni eslab qolish	Stolga 5-6 ta interyerni tasviri asosida rasmlar qo'yiladi, buni talabalar eslab qolishlari kerak, so'ng rasmlardan biri olib qo'yiladi talabalar rasmlarni qayta ko'rib, qaysi rasm yo'qligini topishlari kerak.
Fazoviy tasavvurlarni shakllantirish	O'ng,chap, yon, orqa, old, baland, past kabi fazoviy mo'ljal olish	Perespektivada chap tomonida qanday predmetlar borlig'ni ko'rsatishni taklif etish: xonani derazalari qaysi tomoningda turibdi,eshik, shkaf qaysi tomonida turibdi, stol va stullarni joylanishini tekshiring.
Ko'rish analizi va sintezini rivojlantirish	Tasvirlashda interyerni elementlarini ko'rib analizi va sintezini rivojlantirish va tasvirlash	Ko'rsatilgan interyerda peres pektivani chizilgan loyxada ko'rsating, - Xonani ichki jixozlanishini ko'rsating.

Tavsiya qilinayotgan tasvirlar o'zbek xalq amaliy bezak san'ati bilan mo'jaz rangtasvir – miniatyura san'atining uyg'unlashuviga oydinlik kiritadi

VII. MUSTAQIL TA'LIM MAVZULARI

Mustaqil ishni tashkil etishning shakli va mazmuni

Mustaqil ta'lim tegishli o'quv moduli bo'yicha ishlab chiqilgan topshiriqlar asosida tashkil etiladi va uning natijasida tinglovchilar bitiruv ishi dirasida referat yoki kurs ishini tayyorlaydi.

Mustaqil ish talablari har bir tinglovchi o'zi tanlagan rassom ijodi yoki badiiy asar taqdimotini tayyorlaydi.

Mustaqil ish taqdimoti quyidagi tarkibiy qismlardan iborat bo'ladi:

- Sarvaraq;
- annotatsiya;
- mundarija;
- asosiy qism: nazariy tahlil;
- illyustratsiyalar ilovasi;
- xulosa;
- glossariy;
- adabiyotlar ro'yxati.

Keyslar banki;

Boshqa materiallar (fanni o'zlashtirishga yordam beruvchi qo'shimcha materiallar: elektron ta'lim resurslari, ma'ruza matni, glossariy, test, krossvord va boshq.)

Shuningdek, mustaqil ta'lim jarayonida tinglovchi kasbiy faoliyati natijalarini va talabalar uchun yaratilgan o'quv-metodik resurslarini "Elektron potrfolio" tizimiga kiritib borishi lozim.

Mustaqil ish mavzulari

Kompyuter grafikasi haqida ma'lumot.

Reklama plakati eskizini tayyorlash.

Kompyuter grafikasi va uning asosiy vazifalari.

Belgi va ramziy belgilar kompozitsiyasi loyihasini yaratish.

Kompyuter grafikasining qo'llash imkoniyatlari.

Reklama plakati eskizini tayyorlash.

Kompyuter grafikasi kursiga qo'yiladigan asosiy talablar.

Belgi va ramziy belgilar kompozitsiyasi loyihasini yaratish.

Kompyuter grafikasining texnik vositalari.

Reklama plakati eskizini tayyorlash.

Kompyuter grafikasida qo'llaniladigan grafik dasturlar haqida ma'lumot.

Reklama plakati eskizini tayyorlash.

Windows amaliyot tizimidagi grafik muharrir.

Belgi va ramziy belgilar kompozitsiyasi loyihasini yaratish.

Corel Draw grafik dasturi paketi. Uning grafik va servis

imkoniyatlari.

Belgi va ramziy belgilar kompozitsiyasi loyihasini yaratish.

Adobe Photoshop grafik dasturi paketi. Uning grafik va servis imkoniyatlari.

Reklama plakati eskizini tayyorlash.

Auto CAD grafik muharriri.

Belgi va ramziy belgilar kompozitsiyasi loyihasini yaratish.

Grafik muharrirlarda chizma, rasmlarni tahrirlash va printer qurilmasi yordamida chop qilishni o'rganish.

Reklama plakati eskizini tayyorlash.

Kompyuter grafikasining turlari.

Belgi va ramziy belgilar kompozitsiyasi loyihasini yaratish.

Kompyuter grafikasi qanday fan ?

Reklama plakati eskizini tayyorlash.

Kompyuter grafikasidan foydalanish.

Belgi va ramziy belgilar kompozitsiyasi loyihasini yaratish.

Grafik chiqarish qurilmalari.

Badiiy vositalar tekst modellari va palitrage qo'shimcha effektlar, tasvirlarni yaratish va chiqarish haqida ma'lumot.

Belgi va ramziy belgilar kompozitsiyasi loyihasini yaratish.

Kompyuter grafikasining qanday turlari mavjud?

Reklama plakati eskizini tayyorlash.

Tasvirlar animatsiyasi haqida ma'lumot.

Belgi va ramziy belgilar kompozitsiyasi loyihasini yaratish.

Taqdimotlar va uni yaratish usullari.

Reklama plakati eskizini tayyorlash.

Kompyuter grafikasining rivojlanish bosqichlari.

Belgi va ramziy belgilar kompozitsiyasi loyihasini yaratish.

Kompyuter grafikasining fanlar bilan aloqasi.

Reklama plakati eskizini tayyorlash.

Kompyuter grafikasining hayotga tatbig'i.

Belgi va ramziy belgilar kompozitsiyasi loyihasini yaratish.

Dizayn san'atida zamonaviy reklamaning o'rni.

Dizayn texnologiyasi, asbob-uskunalar, materiallar va ulardan foydalanish.

Belgi va ramziy belgilar kompozitsiyasi loyihasini yaratish.

Badiiy loyihalashda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash.

Reklama plakati eskizini tayyorlash.

Belgi va ramziy belgilarning kelib chiqish tarixi, ularning turlari.

Belgi va ramziy belgilar kompozitsiyasi loyihasini yaratish.

VIII. GLOSSARIY

Antropometriya (yunoncha soʻz «antropos» - odam, «metron» - oʻlchov maʼnosini bildiradi) – antropologiyaning bir boʻlimi hisoblanib, odam tanasining tuzilishi, asosiy harakat va holatini, tavsif oʻlchamlarini oʻrganadi. Antropometriya turli jinsdagi, yoshdagi, etnik jihatdan mansubligi va geografik regioniga qarab odamlar uchun oʻrta katta-kichik meyorlarini oʻrnatadi. Antropometriya asoslari, mahsulot va binolarni proeksiyalashda, ularning odamlarga loyiq taʼminlash maqsadida va ohir-oqibat qulay ishlatilishida va qulaylik yaratishda keng foydalaniladi.

Badiiy konstruksiya – loyihalsh faoliyatining alohida tarzidagi xilma-xil obektlari boʻlmish sanoat va maishiy yoʻnalishdagi mahsulotlar, yirik seriyalarda sanoatlashgan uslubda ishlab chiqarilishi. Badiiy konstruksiya ob'ektlarining xarakterli xususiyati-ularning ishlanmasida injener-kosntuktur va texnologlarning qatnashishlari zarurligi. Rassom-konstruktor mahsulot ishlanmasi ustida, texnikaviy estetikaning, nazariy va metodologik bilimlariga tayangan holda ish olib boradi.

Badiiy loyihalash – uni tarkibiy qismiga kiruvchi badiiy konstruksiyaga nisbatan, mahsulotlarni ishlab-chiqarish jarayonida kengroq doirasidir. Uning ob'ekti, hozirgi paytgacha yigʻilgan metodlar boʻyicha ishlab chiqariladigan barcha mahsulotlar kiradi.

Badiiy sifat – mahsulotning inter'er vash u kabilar tashqi koʻrinishida, afzalliklari, shakl va elementlar oʻlchamlarining oʻzaro uygʻunligi, mutanosibligini, ritmik tuzilishi, fakturasini, rang va boshqa kompozitsion xarakteristikalarini aniqlaydi. Badiiy sifat asosiy koʻrsatkichlaridan biri, odam uchun xizmat qiladigan predmet muhitining organik elementi sifatida, barcha xarakteristik shakllarni, mahsulotning asosiy gʻoya echimiga boʻysundirishdir.

Badiiy uslub (stil) – badiiy ijod doirasiga mansub boʻlib, mavjud boʻlgan qator umumiy tomonlarga ega meʼmorchilikda, sanʼat asarlarida, dizaynda tarixiy bosqichning u yoki bu davrlarida yaqqol namoyon boʻladi. Badiiy uslub koʻpincha buyumlarning meʼmorchilik va badiiy asarlarida kompozitsion qurilishida namoyish etiladi.

Dekor (lotincha «dekor» soʻzidan – bezayman, maʼnosini bildiradi) – bezak elementlari va mahsulot bezagini toʻplami. Dekorning asosiy koʻrinishlari: ornamentika, tasviriy va arxitektura motivlari, bezakli qoplami. Rivojlangan dekor, dekorativ – amaliy sanʼat mahsuloti uchun xarakterlidir, ayniqsa oʻtmishda, uning shakliga atayin bezatish uchun kiritilgan element (detal)lar koʻrinishida tez-tez chiqib turgan. Dekor xakteri, birona ustani buyumlarning goʻzallik mohiyatini, davr tasavvurlari orqali aniqlanadi.

Dekorativlik – shakl ta'sirchanligi shartlaridan biri, mahsulot hususiyati, uning shakl va siluet konfiguratsiya hosiyatlari, hamda materialning rangi, faktura va teksturasi bilan bog'liqdir. Ko'pincha dekaorativlikni dekor elementlarining qo'llanilishi, masalan ornamentika bilan bog'lashadi. Lekan bu vaziyatda dekorativlik emas, balki mahsulot dekarativligi deyilsa, to'g'ri aytilgan bo'ladi. Aslida dekorativlik barcha dekorlardan mahrum bo'lgan ko'pgina predmetlarda, masalan: radiopryomnik, avtomobillar, metallning ustki qoplami, kristallar, o'simliklar bargi va boshqa narsalarda mavjuddir.

Mahsulotning dekorativligi, shaklning tartibga solinishi va mantiqiy konstruktivligi, ritmi, rangi, mutanosibliigi, faktura vash u kabilarning tashkil etilishiga bog'liqdir.

Dizayn (inglizcha «design» so'zidan – chizma, rasm, loyiha ma'nosini bildiradi).

- 1) badiiy konstruksiyalash;
- 2) mahsus faoliyat sohasi, odamlarning hayotiy shart-sharoitlari uchun atroflicha bajarilgan loyiha va ilmiy-tashkiliy ishlanmasidan iborat.

Disgarmoniya (yunoncha «harmonia» so'zidan – garmoniya, uyg'unlik, «dis» - old qo'shimcha bo'lib, inkor etish ma'nosini anglatadi) – muvofiqlashmaganlik, shaklg barcha va alohida bo'lgan xususiyatlari orasidagi qarama-qarshilik, masalan: mahsulotning ritmik tuzilmasi bilan uning rang echimi orasidagi ziddiyat. Shaklda disgarmoniyaning paydo bo'lishi, uning badiiy sifatini pasayishiga olib boradi.

Inter'er (fransuzcha «inteieur» so'zidan – ichki ma'nosini bildiradi) – binoning ichki muhitining, funksional – estetik munosabatda, nisbatan yopilgan va tashkil etilganligidir. Inter'er xona to'siq sirtlari (devor, ship, pol) va uning barcha jihozlash va bezatish vositalari to'plamidan tashkil topadi.

Kompaktlik (lotincha «compactus» so'zidan – zich, g'uj, yig'ilganlik ma'nosini bildiradi) – shakl elementlarining joylashuvida maksimal zichligi. Kompaktlik darajasidan, mahsulotning quyilganligi aniqlanadi.

Kompleks loyihalash – qator mahsulotlarning loyihalanishi, odamning ish faoliyatini muayyan jarayonidagi talablarni to'liq ta'minlash; masalan, oshxona uchun jihozlar, maktab uchun mebel va hk. Kompleks loyihalashning maqsadi, odamlar uchun iloji boricha dam olishda, uyda, ishxonalarda qulaylikni, uyg'unlikni va badiiy muhitni yaratishdir.

Kompozitsiya (lotincha «compositio» so'zidan – o'ylab chiqaraman, tuzaman, yarataman ma'nosini anglatadi) – mahsulotning muayyan maqsadga hizmat qiladigan tartibda joylashuvi va ularning muvofiqligi.

Komponovka (lotinyaa «compono» so'zidan – tuzaman ma'nosini anglatadi) – turli elementlarning o'zaro mos qilib joylashtirishning qidiriv jarayoni.

Komfort («copfort» - inglizcha soʻz boʻlib) odamning maʼlum bir narsa yoki baʼzi buyumlar toʻplamidan oladigan barcha qulayliklar yigʻindisidir. Mahsulotlar qulaylikning talabiga toʻliq javob bersa, ular huzur-halovatli hisoblanadi. Bunday qulayliklarning yoʻqligi esa, maʼlum ish jarayoni muhitida diskomfortni yuzaga keltiradi.

Konstruksiya («constructio» lotincha soʻz boʻlib – quraman maʼnosini anglatadi) mahsulot elementlarining oʻzaro bogʻliqligi, aloqadorligi. Konstruksiyaning hosiyati, asosan mahsulot elementlarining oʻzaro bogʻlanishida va oʻzaro joylashuvida aniqlanadi.

Konstruksiya tipologiyasi – mahsulot elementlarining oʻzaro bogʻliqligini, konstruktiv klassifikatsiya tiplaridagi farqlari.

Konstruksiya klassifikatsiyasining asoslariga:

- 1) elementlarning bogʻlanish tipii (ajralmas, ajraladigan; yigʻiladigan va boʻlinadigan);
- 2) elementlarning oʻzaro munosabat tipii (turgʻun; kinetik);
- 3) ularning ulanish sxemasi va usuli; (yahlit; karkasli; jildli; toʻplamli);
- 4) maʼlum mahsulotning boshqa buyumlar bilan bogʻlanish konstruksiya tipii (avtomnom; bloklanadigan);
- 5) funksional holatning tipii (statsionar; safarbar; ihcham);
- 6) konstruksiyaning asosiy va asosiy boʻlmagan elementlarini oʻzaro munosabat tipii (ochiq; yopiq; yarim ochiq) va h.k..

Mahsulotlarning assortimenti (fransuzcha soʻz boʻlib «assortiment») – koʻp mahsulotlarning turlicha modellarining bir muhitda tadbiiq etilishi, jihozlarning bir maqsad yoki turdagi toʻplami maʼnosini anglatadi. Masalan, maishiy yoʻnalishda, turar joyda oshxonani jihozlash uchun mahsulot assortimenti, oshxona uchun idish-tavoqlar assortiment iva boshqalar. Assortimenti, bir vaqtning ichida ishlab chiqarilgan modellargina tashkil etishi mumkin.

Mahsulotlar kompleksi – turli funksional yoʻnalishdagi mahsulotlar toʻplami, odamning muayyan ish jarayonida vositalarning umumiy sistemasini shakllantiradi.

Mahsulotning sifati – sanoat mahsulotlarini oʻlchov qiymati, ularning hususiyatlarini baholash nuqtai nazaridan kelib chiqqan holda, barcha koʻrsatilayotgan talablarga muvofiq, hamda zamonaviy texnologiyaning yuqori koʻrsatkichlari bilan ularning ishlab chiqarish texnologiyasi darajasining muvofiqligi.

Mahsulotning sifatini baholashning asosiy aspektlari – bu ularning foydali boʻlishi, texnik va texnologik mukammalligi, ergonomik talablarga javob berishi, tejamkorli boʻlishi, ishlatishda qulayligi, badiiy sifatining estetik qimmatligidir.

Mahsulotning foydali bo'lishi – jamiyatning va odamlarning mahsulotni ishlab chiqarishda, hamda iste'mol qilinish qiziqishlari nuqtai nazaridan kelib chiqadigan zarurat darajasi. Mahsulot jamiyatning qiziqishlariga javob bera olishi va jamiyat talabiga muvofiq, uning foydali ekanligi aniqlanadi.

Moda (lotinyaa so'z bo'lib, o'lchov, shakl, uslub ma'nosini anglatadi) – zamonaviy talabga javob bera oladigan va odamlarning aynan shu narsalarga ega bo'lish intilishiga ko'ra, sanoat mahsulotlari va boshqa buyumlarning ishlatilishida namoyon bo'ladi. Odatda, buyumning yuqori sifati bilan ajralib turishi, texnik jihatdan yangiligi yoki boshqa yorqin ifodalaydigan hosiyatlari bilan ajralib turishi ifodalanadi, masalan, ko'rinishining ajoyibligi, yuqori chidamligi, ichamligi, qulayligi va hk..

Nufuzli (prestij) iste'mol qilish («presstij» - fransuzcha so'z «presnige» - qadr-qimmat ma'nosini anglatadi) – bu buyumlarning shunday ishlatilishi-ki, unda iste'molchi, shu orqali o'zining faravonligini, madaniyatini, odamlarning qaysi tabaqasiga mansub ekanligini namoyish etadi.

Ornamentika (lotincha so'z «ornamentum» - ziynatlash, zeb berish, bezatish ma'nosini bildiradi) – dekorning xilma-xilligi, buyum, bino, kitoblarni va hk. bezash elementlari yig'indisining, har xil tabiiy shakllar stilida ishlov berishdir, ayniqsa katta qismi o'simliklardan tashkil topgan, masalan: barglar, gullar, mevalar va shu kabilardir. Tabiiy timsollardan xoli bo'lgan ornamentika ham g'oyat tarqalgan, ya'ni asosi geometrik naqshlardan iboratdir. Ornamentika turli usullarda qo'llaniladi: naqqoshlik, gravirovka, o'ymakorlik, haykaltaroshlik, kashtachilik, applikatsiya, tikuvchilik va hk.. Ornamentika milliy hislatga egadir. U juda ko'p narsalarda ishlatiladi: kiyim-kechak, turli anjomlarda, mebel, zargarlik buyumlarida, hamda inter'erde va shu kabilarda ishlatiladi.

Predmet muhiti – mahsulotlarning ma'lum shaklda, birgalikda tashkil etilishi.

Sanoat mahsuloti – mahsulotning sanoat usulida ishlab chiqarish, ya'ni mashina texnikasidan foydalanib va shunga binoan, birqancha sondagi o'hshash nusxalarning ishlab chiqarilishi tushuniladi.

Sanoat mahsulotlarida shakl tuzilishi – badiiy loyihalashning izlanish jarayonida, mahsulotlar shakl birligi va texnik estetika talablari asosida tarkib topishidir. Sanoat mahsulotlarining shakl tuzilish, asosiy qonuniyatlarga; shakl mahsulotning xarakteristik tarkibiga muvofiqligi; shakl konstruksiya va materiallarga bog'liqligi va boshqalar.

Stayling (inglizcha so'z «styling») – badiiy loyihalash yo'nalishidir. Uning maqsadi xaridorlarni mahsulotlarga jalb qilish. Bu mahsulot tashqi ko'rinishining ta'sirchanligi, ifodaviyligi, shaklning ko'zga tez ko'rinishi va bezatilishi orqali

o'ziga jalb etishidir. Stayling uchun mahsulotlarni o'tmishning uyg'onish davri, barokko, klassitsizm va shu kabilar uslubida ishlash xarakterlidir.

Tashqi ko'rinish – bunda, buyumning shakli idrok etish orqali tomosha qilinadi. Shakl elementlari buyumni ishlatish jarayonida idrok etish ham buyumning tashqi ko'rinishiga kiradi. Mahsulotning idrok etilishida, unga estetik baho berilishi, tashqi ko'rinish uchun yagona manbaadir.

Texnik estetika – ilmiy soha bo'lib, predmet muhitini shakllanishi va rivojlanishi, odamlarning ish faoliyati jarayonida predmetli sharoit qonuniyatlarini o'rganadi. Texnik estetikani o'rganish spetsifik predmeti – bu odamlarning biologik va ijtimoiy mavjudod sifatida predmetli muhit bilan o'zaro munosabatidir.

Foydali effekt – mahsulotlarning to'g'ridan-to'g'ri o'z o'rnida ishlatishning natijasidir. Mahsulotning ishlatishda foydali effektning katta-kichikligi, bir qator talablarga amal qiladi: mahsulotning texnik mukammallik darajasi; antropometrik o'lchovlarga munosibligi; ekspluatatsiya muhitida, uning konstruksiya va shaklning o'zaro mosligi va hk.. Shunday qilib, foydali effekt mahsulot sifatini belgilashida asosiy ko'rsatkichlaridan biridir.

Foydalanish qulayligi – mahsulotni o'zining joyida oddiy, havfsiz va shu kabi ishlatilishi tushuniladi. Foydalanish qulayligi, mahsulotni transportirovka qilish, saqlash, yig'ishtirish, ta'mirlash emas, uni faqatgina ishlatish, foydalanish jarayonida qo'llaniladi. Foydalanish qulayligi, mahsulotni qurilishi va shakl orqali ta'minlanishi, ularning antropometriya, ergonomika talablariga hamda ekspluatatsiyaning konkret sharoitda mutanosibligidir.

Shakl – mahsulotning muhitga mos qurilmasi, ya'ni nuqta, chiziq, qirra, sirt, burchak, shakl, hajm va boshqalarning aniq o'lchamga ega bo'lishidir.

Sanoat mahsulotlarida shaklning umumiy talablaridan biri barcha elementlarning kompozitsion qonuniyatlar asosida muvofiqligi.

Shaklning ifodaviyligi – mahsulotning badiiy ko'rsatkichlaridan biri, bunda buyumning tashqi ko'rinishi va tuzilishini o'zaro munosibligi, maqsadga muvofiqligi aniqlanadi. Bundan tashqari, odamning emotsional kayfiyatiga ta'sir etishi ham muhim ahamiyatga egadir. Mahsulotning bunday ta'sir etish hususiyatlaridan biri – uning dekorativ echimini estetik fahimlanishidir.

Ergonomika - (yunoncha so'z bo'lib, «ergon» - ish, «nomos» - qonun degani) ilmiy-nazariy va ilmiy-eksperimental soha bo'lib, odamning o'zgarib turadigan muhitda, ma'lum ta'sirlanishini talab etuvchi har-xil jihozlar va ish faoliyati muhitida vositalarning odamga ta'sir qiladigan psixofiziologik faktorlarini o'rganadi. Ergonomikaning nazarga oladigan va o'rganuvchi asosiy faktorlariga har xil qo'zg'atuvchilarga odamning munosabati (reaksiyasi), ya'ni optik, tovushli, haroratli va hk.. kiradi. Shu munosabat bilan, ergonomika odamning fiziologiya,

psixofiziologiya bilimlariga tayanadi va loyhalanayotgan ob'ektlar shakliga birqancha talablarni aniqlab beradi.

Estetik qimmati – ma'lum mahsulot yoki predmetli muhitining odamlar estetik qarashlariga muvofiqligi. Estetik baholanayotgan ob'ektni, uning barcha hususiyatlarini umumiyligi va ular orasidagi har xil bog'lanishlarning paydo bo'lishi, birinchi tomondan odam, hamda ikkinchi tomondan ijtimoiy muhitini xarakterlaydi.

Umuman olganda, badiiy sifat odatda, mahsulotning estetik ahamiyati shartlaridan biri bo'lib hizmat qiladi.

IX. ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mipziyoyev SH.M. Byyuk kelajagimizni mapd va olijanob xalqimiz bilan bipga qypamiz. – T.: O'zbekictan, 2017. – 488 b.
2. Mipziyoyev SH.M. Tanqidiy tahlil, qatiy taptib-intizom va shaxciy javobgaplik – hap bip pahbap faoliyatining kyndalik qoidaci bo'lishi kepak. – T.: O'zbekictan, 2017. – 104 b.
3. Mipziyoyev SH.M. Epkin va fapovon, demokpatik O'zbekictan davlatini bipgalikda bappo etamiz. – T.: O'zbekictan, 2016. – 56 b.
4. “Ta'lim to'g'picida”gi O'zbekictan Pecpyblikacining qonyni. Qonyn hyjatlapi ma'lymotlapi milliy bazaci, 24.09.2020 y., 03/20/637/1313-con.
5. O'zbekictan Pecpyblikaci Ppezidentining 2017 yil 16 avgyctdagi “O'zbekictan Badiiy akademiyci faoliyatini yanada takomillashtipish va pivojlantipish chopa-tadbiplapi to'g'picida”gi PQ-3219-con qapopi. – T.: O'zbekictan Pecpyblikaci qonyn hyjatlapi to'plami, 2017 yil 28 avgyct, 34-con, 876-modda.
6. O'zbekictan Pecpyblikaci Ppezidentining 2018 yil 25 yanvapidagi “Umymiy o'pta, o'pta maxcyc va kacb-hynap ta'limi tizimini tybdan takomillashtipish chopa-tadbiplapi to'g'picida”gi PF-5313–con Fapmoni. – T.: O'zbekictan Pecpyblikaci qonyn hyjatlapi ma'lymotlapi milliy bazaci, 25.01.2018 y., 06/18/5313/0618-con.
7. O'zbekictan Pecpyblikaci Ppezidentining 2020 yil 21 appeldagi «Tacvipy va amaliy can'at cohaci camapadoplugini yanada oshipishga doip chopa-tadbiplapi to'g'picida»gi PQ-4688-con qapopi. – T.: Qonyn hyjatlapi ma'lymotlapi milliy bazaci, 22.04.2020 y., 07/20/4688/0475-con.
8. «Kompyuterlashtirishni yanada rivojlantirish va axborot-komunikatsiya texnologiyalarini joriy etish to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni (O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi, 2002 y., 4-5-son, 98-modda; O'zbekiston Respublikasi qonun hujatlari to'plami, 2006 y., 28-29-son, 262-modda).
9. Azizxo`jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – T.: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg`armasi nashriyoti, 2006.
10. Abdyqodipov A.A, Papdayev A.X. Ta'lim japayonini texnologiyalashtipish nazariyasi va metodologiyaci. – T.: Fan va texnologiya, 2012. – 104 b.
11. Abdyllyayev N.A. Can'at tapixi. I tom. –T.: O'qityvchi, 1987. – 352 b.
12. Abdyllyayev N.A. Can'at tapixi. II tom. – T.: Can'at, 2001. – 192 b.
13. Akilova K.B. Napodnoye dekopativno-ppikladnoye ickycctvo Uzbekictana XX veka [ppoblemi pazvitiya]: Avtopefepat dicceptatsii doktopa ickycctvovedeniY. NII ickycctvoznaniY. – T.: 2002. – 57 b.
14. Amipgazin K.J., Udalov C.P. Fopmipovaniye kompetentnoctey v ppotsece obyчениya dekopativno-ppikladnomy ickycctvy // Omckiy naychniy vectnik.

2012. №2 (106). – С.223-225.
15. Baymetov B., Alimova G. Maxsus rasm, o'quv qo'llanma. – T.: IQTISOD-MOLIYA, 2011.
16. Bulatov S.S., Gulyamov K.M. Amaliy san'at. Darslik. – T.: IQTISOD-MOLIYA, 2014. – 542 b.
17. Gulyamov K.M., Mirsanov U.M., Ikromov M.H. Vektor grafikasi asoslari. – Toshkent, O'zR FA "Fan" nashriyoti, 2021. – 160 b.
18. Gulyamov K.M., Mirsanov U.M., Djurayev D.D. Rastr grafikasi asoslari. – Toshkent, O'zR FA "Xalq nashriyoti", 2022. – 160 b.
19. Gulyamov K.M. Improving System of Future Applied Art Teachers Training based on Competence Approach // Eastern European Scientific Journal jypnali. – Gepmaniya, 2018. – № 6. – P. 83-88.
20. Gulyamov K.M. Modern educational technologies for the formation of professional competence of future applied art teachers // ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – India, Vol. 10, July 2020. – P. 678-685.
21. Qodirxo'jayev P. Badiiy bezak san'ati. –T.: IQTISOD-MOLIYA, 2008.
22. Yo'ldoshev H., Bulatov S. Ustoz va shogird odobi. – T.: Ozbekiston, 2005. – 240 b.
23. Bylatov C.C. O'zbek xalq amaliy bezak can'ati. – T.: Mehnat, 1991. – 384 b.
24. Bylatov C.C., Gylyamov K.M. Amaliy can'at Elektpon daplik. №DGU04551 paqamli gyvoohnoma. 21.04.2017.
25. Bositxonov Z. Xandasiy naqsh (girix)larning yechimlari. – T.: Ochiq jamiyati Instituti Ko'mak Jamg'armasining O'zbek Vakolatnomasi, 2002. – 88 b.
26. G'oziyev V., Jabbopov U. Faoliyat va xylq atvop mativatsiyaci. – T.: 2003.
27. G'oziyev E. Pcixologiya: (Yosh davplapi pcixologiyaci): Ped.inctitytlapi va ynivepcitetlapi ychyn o'qyv qo'llanma. – T.: O'qityvchi, 1994. – 224 b.
28. Gylyamov K.M. Dekopativno-ppikladnoye ickycctva Uzbekictana: glybokiye tpaditsii i pazvitiye yzbekckoy shkoli // Naychniy fopym: Filologiya, ickycctvovedeniye i kyltypologiya: cb. ct. po matepialam XIX mejdynap. naych.-ppakt. konf. – № 8(19). – M.: Izd. «MSNO», 2018. –С. 29-34.
29. Gylyamov K.M. Kacb-hynap kollejlapi xalq amaliy can'atini o'qitish metodikaci (naqqoshlik can'ati micolida). Pedagogika fanlapi nomzodi dicceptatsiyaci. – T.: TDPU. 2012. – 140 b.
30. Gylyamov K.M. Komponenti ppofeccionalnoy kompetentnosti bydyshego ychitelya ppikladnogo ickycctva // International scientific journal «Global science and innovations 2020: Central asia» Nur-sultan, Kazakhstan, feb-march 2020, – С.113-117.
31. Gylyamov K.M. Kompetensiyaviy yondashyv acocida bo'lajak amaliy can'at

- o'qityvchilapini kacbiiy faoliyatga tayyoplash tizimini takomillashtipish. MonogpafiY. – T.: TO'YTEPA PRINT, 2020. – 156 b.
32. Gylyamov K.M. Kompetensiyaviy yondashyv acocida bo'lajak amaliy can'at o'qityvchilapini kacbiiy faoliyatga tayyoplash tizimini takomillashtipish // Innovations and modern pedagogical technologies in the education system: materials of the X international scientific conference on February 20–21, 2020. – Prague: Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ», 2020. – P.54-57.
33. Gylyamov K.M. Pedagogicheckiye ocnovi vnedpeniya innovatsionnix texnologiy v ppepodavaniye napodnogo dekopativno-ppikladnogo ickycctva Uzbekictana // I International scientific specialized conference «International scientific review of the problems of pedagogy and psychology». – Boston. USA, 2018. – C. 20-23.
34. Gylyamov K.M., Tyxtamatov X.P. Amaliy can'at. Elektpon o'qyv qo'llanma. №DGU 03070. 26.02.2015.
35. Gulyamov K.M. Primeneniye sovremennix trebovaniy v prepodavanii rospisi v professionalnom kolledje // Molodoy uchyoni. – Chita, 2011. – № 6 (29), Tom II, – B. 144–145.
36. Djypayev P.H. Ta'limda intepfaol texnologiyalap. – T.:2010. – 87b.
37. Ishmyxammedov P., Abdyqodipov A., Papdayev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalap (ta'lim myaccacalapi pedagog-o'qityvchilapi ychyn amaliy tavciyalap). – T.: Icte'dod, 2008. – 180 b
38. Karpova S.V. Reklamnoye delo. – M.: Finansi i statistika, 2006.
39. Karxu A.A. Shrift Obyom-prostranstvo. – M.: Panorama. 1990. – 32s.
40. Kurushin V.D. Dizayn i reklama. – M.: DMK Press, 2006.
41. Qocimov Q. Naqqoshlik. – T.: O'qityvchi, 1990. – 160 b.
42. Lusiy S.A. Izuchayem Photoshop. – SPb.: Piter, 2004. – 441 s.
43. Mironov D.F. Corel DRAW 12. – SPb.: Piter, 2004. – 442 s.
44. Nabiyev M. Rangshunoslik.-Toshkent, O'qituvchi, 1996.
45. Nozilov D.A. O'rta Osiyo dizayni tarixidan. -T.: O'zbekiston, 1998.
46. Petrov M.N., Molchanov V.P. Kompyuternaya grafika. – SPb.: Piter, 2003.
47. Rahmonov I., Ashirboyev A. Geometrik chizmachilik shriftlar. – T.: «Noshir» nashriyoti, 2009.
48. Rixsiboyev T. «Kompyuter grafikasi», – T.: “O'zbekiston yozuvchilar uyishmasi Adabiyot jamg'armasi” nashriyoti, 2006.
49. Cayidaxmedov N.C., Indiaminov N.N. Pedagogik mahopat va pedagogik texnologiy. Fan va texnologiya, – T.: 2014. – 336 b.
50. Sotiboldiyev Z.SH. Dizayn asoslari. – T.: IQTISOD-MOLIYA, 2010.
51. O'zbek tilining izohli lyg'ati. – T.: O'zbekicton milliy ensiklopediyaci. Davlat ilmiy nashpiyoti, 2006. – 690 b.

52. O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi. Davlat ilmiy nashriyoti. – T.: 2008. T.8. – 704 b.
53. Faxpetdinova D.A. Dekopativno-ppikladnoye ickycctvo Uzbekictana. – T.: Izdatelectva litepatypi i ickycctova im.Gafypa Gylyama, 1972. – 64c.
54. Xvopoctov A.C. Cictema ppofeccionalnoy podgotovki ctydentov xydojectvenno-gpaficheckix fakyltetov k ppoyektnoy deyatelnocti na baze kompyutepnix texnologiy: dlya nappavleniya podgotovki “Ickycctvo intepyepa” i “Dizayn cpedi”. Dicceptatsiya na coickaniye ychenoy ctepeni doktopa pedagogicheckix nayk. – M.: 2013. – 483 c.
55. Xolmyanskiy L.M., Shchipanov A.S. Dizayn. – M.: Prosvesheniye, 1985. O‘zbekcha tarjima. O‘qituvchi, 1991.
56. Xoshimov O.O., Tulyaganov M.M. Kompyuterli va raqamli texnologiyalar. – T.: Yangi asr avlodi, 2009. – 104 b.
57. Hacanov P. Amaliy bezak can’ati mashg‘yotlapi metodikaci. – T.: O‘zPFITI, 2003. – 72 b.
58. Hakimov A.A. Covpemennoye dekopativnoye ickycctvo pecpyblik Cpedney Azii. – T.: Fan, 1992. – 190 b. il.
59. Yuldashev U.Y. Informatika. – T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2011. – 104 b.

Internet saytlar:

60. www.artacademu.spd.ru
61. www.edu.uz.
62. www.lex.uz – O‘zbekiston Pecpyblikaci Qonyn hyjjatlapi ma’lymotlapi milliy bazaci.
63. www.pedagog.uz.

www.Ziyonet.uz.